

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, VIII, József-körút 44.

Kéziratok vissza nem adatnak.

Előfizetési feltételek:

Egész évre . . . . . frt 10.—

Fél évre . . . . . " 5.—

Negyedévre . . . . . " 2,50

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VIII, József-körút 44.

Hirdetéseket

lapunk számára elfogadnak:

az összes budapesti hirdetési irodák;

Németországban kizárólag

Steiner Adolf hirdetési irodája,

BERLIN és HAMBURG.

— ☉ — Budapest, május 3. ☉ —

Krónika.

— Apr. 30.

A napi sajtó könnyedén napirendre tért a Mária-Valéria-utczai rémeset fölött. Tébolyodott anya megölte leányát, állítólag vallásos rajongásból: égbe küldte, a rossz emberektől akarta megszabadítani. Azóta katasztrófa katasztrófa után következik. A magyar délvidéken egy sváb fináncz lelőtt két gazda embert. Állítólag politikai rajongásból: a »magyar kutyák« számát akarta kevesbiteni. De a törvényszéki orvosok már az első kihallgatás alkalmával konstatálták, hogy elméjében meg van zavarodva. Dunántulról meg az a hír, hogy egy szegény kézműves rakásra ölte feleségét, két gyermekét, aztán magát kötötte föl a padláson a mestergerendára. Rokonai, szomszédai egyaránt azt vallják, hogy a gyilkost beszámíthatatlan elmeállapotu embernek ismerték, iszákos és házsártos volt, aki agyongyötörte övét, mielőtt hóhérjuk lett volna. Hát a váczi vérengzés? Egy kanonok ott misézik az oltárnál s orgyilkos golyó leteríti, a tettes pedig öngyilkosságot követ el. A vizsgálat pedig kideríti, hogy egy maniakus örült büntetével van dolga, kinek az volt a rögeszméje, hogy elvált feleségével való kibékülését az a jámbor egyházi férfi akadályozza, holott épp ő volt legnagyobb jótevője. És utoljára a legvérengzőbb, legvérfagyasztóbb valamennyi között az az ötszörös gyilkosság, melynek ártatlan áldozatai még eltakarítva sincsenek, akiket álmukban ért utól végzetük.

Megdöböntő esetek ezek egyenkint is. Igy felhalmozódva meg éppen terrorisztikus hatásuk. Mert a közbiztonságban való hitet és az orvos-rendészeti intézményeink iránt való bizalmat méltán ingatják meg. Hodie tibi, cras mihi — ma neked, holnap nekem.

A mentőtársaság perselyeire irt jelmondatot sokan a gyengédség ellen való merényletnek fogják fel. Még föltevésnek is borzasztó e mondás az ő szemükben, hogy: mindnyájunkat érhet baleset. Az emberek nem szívesen gondolnak a vak véletlenre, melyben a kegyetlen fátum ereje nyilatkozik meg: a leszakadó erkélyre, összeomló lépcsőzetre, a vízbeesésre, a megsikamlott éles késre, mely a test nemes részeibe vágódik, az elvétett italra, mely mérget tartalmaz . . . . . annál kevesebben veszik fontolóra az oly katasztrófákat, melyeket a tébolyultak idéznek elő. Ha mást ér, megborzogot a hire is, — de sietünk a más baját a predesztináció számlájára

elkönyvelni és magunkat azzal nyugtatni meg, hogy a mi számlánkon másféle tételek vannak előjegyezve. Pedig a vak véletlen ebben is mindannyiunknak utonállónk lehet.

Gondoljunk csak vissza az utolsó évek tanulságaira, hány tébolyult ember gyilkos merényletei döntöttek mély gyászba számos családot. Hivjuk csak ki az ügyészségek tanuságtételét, hány esetben kell a bűnvizsgálatot főbenjáró pörben beszüntetni a vádlott beszámíthatatlan elmei és erkölcsi állapota miatt. Az áldozatokat mély részvét közepett eltemetik, a boldogtalan elmebajost — fölmentve a büntetőjogi felelősség alól — elzárják az élő halottak közé, az örültek házába. S ezzel elég van téve az igazságnak, a jognak, a civilizációnak?

Irtózat elgondolni, hogy hasonló katasztrófák bár-mikor és bárki ellenében ismétlődhetnek. Az eszelősek, vagy a kiknek erre hajlandóságuk van, felügyelet s ellenőrzés nélkül szabadon járnak-kelnek, intézményeink az őket megfigyelő és foglalkoztató *preventiva* dolgában nincsenek, s a hatóságoknak csak akkor van módjukban a közbelépésre, mikor egy vagy több helyrehozhatatlan szerencsétlenség megesett.

Ki vagyunk szolgáltatva a vak véletlennek. A tébolyulttal összeecsukhat a vasuti vonatvezető egy kocsi-szakaszba, órákon át csak az isten irgalma óv az ilyen dührohama ellenében; találkozhatunk vele utcán, sétauton, színházban, s ha arcunk, öltözékünk színe, hangunk éle ingerli a szerencsétlent, bárki közülünk maniakus gondolkozásának, üldözési hóbortjának eshet áldozatul. Együtt élünk egy házban az örülttel; ő kénytelen velünk foglalkozni, mert napjában többször is lát, szavunkat hallja, és egyéniségünket szabálytalan gondolkozásmódjában bele vonja: csak az ő ingerétől függ, hogy egy erősebb emóció esetén ránk süsse a revolvert, arcunkba öntse a válaszóvizet. S ezért nem felelős senki, a tettes legkevésbé, — minket ér a szemrehányás, miért nem vigyáztunk magunkra, miért nem kerültük ki a boldogtalan.

Csakhogy a téboly a laikus szemében föl nem ismerhető akkor, midőn még a keletkezés fokán van. A lelki beteg rendesen végzi dolgát, a tanultság és megszokás módszereivel él öntudatosan, míg szellemi egyensulya végkép föl nem billen, kérdéseinkre értelmes felelet ad, életmódja rendes, logikus, — a kór az avatatlan szemek elől elrejtve rágódik s dulja az áldozat bensőjét. Csak a közvetlen környezet figyelhetné meg, hogy ez épnek látszó szervezet már beteg s a bomlás csiráit

viseli magában. S csak a hivatott orvosi megfigyelés követhetné a katasztrófa előzményeit, a nyomott, izgatót lelkiállapotok rendszeres visszatérését, rendellenes, beteges szokások megrögződését. Végre maga a beteg tudná kellő időben a gyógyítást provokálni oly megfigyelések alapján, melyekre kiki saját magában, csak tulérzékeny idegei segítségével képes.

Ámde mindezekből nem történik semmi. A beteg inkább leplezi, titkolja, semhogy bevallaná aggasztó megfigyeléseit, mert senkinek sincs hajlandósága magát beszámíthatatlan, elmébajos, lelkileg haldokló minőségben fölismertetni. Inkább türik e szerencsétlenek a kór aggasztó jelenségeit, beszámítják közönséges emberi gyarlóságnak, az élet küzdelmeiből eredő izgalomnak s kimerültségnek, semhogy szervi zavart, kóros állapotot gyaníttassanak benne, mely életük koncepcióját felforgatná, a családi egyensúlyt megzavarná, a kenyérkeresőt a megélhetésért való hadjáratban harczképtelenné tenné, barátait elidegenítené, hitelezőit s kenyéradóit hadi lábra állítná. A betegek elszimulálják ily módon zavart állapotukat, amíg az értelemnek annyi világossága átdereng rajta, hogy az elmébaj szerencsétlen következtetéseit megértetik velük. Így van ez aztán a családtagokkal is, kik vagy csalódottakká vagy a betegállapot eltusolásában büntársakká lesznek. A beteg folytatja hivatásos pályáját tökéletlenül, egyensulya napról napra ingadozóbbá lesz, az élet harcza egyre meghasonlottabbá teszi állapotával, majd meg a külvilággal, mely előtt alakoskodni kénytelen bomlott elmével és raffinált ravaszsággal.

S a belső konfliktus csak súlyosbitja a kórt, sieteti kitorését. Hány ily szomorú esetről tehetnek tanúságot az idegkóros bajok gyógyítói ebben a mi ideges, gyorsan élő, a lélek belső konfliktusait ijesztő sokaságu változatokban produkáló korunkban. A megélhetés nehézségei, a verseny kényszerítő ereje, az aspirációk merészsége, a spekulációk gondjai közepett tenyésznek ama bacillusok, melyek az elmét megbontják, az idegeket elenyésszik. Óriási az örültek száma a kontinensen, még nagyobb a szabadon járó betegeké, kiknek tébolyult állapotáról csak akkor tudunk, ha a kór egész erejével kitört és emberéletben, erkölcsben, lelki és anyagi javakban rémes károkat okozott.

Ideje volna, ha az örültek büntetteinek sűrű ismétlődése rábírná a kormányokat, hogy a tudomány tanácsának meghallgatásával a kellő preventíváról s védelemről új, célirányos és humanus intézményekről törvényhozási uton gondoskodjanak.

B.

A nő az a tudat, hogy tetszik ott, a hol tetszeni akar, mindig széppé teszi.

A nő idealizmusa: a romlatlan kedély gyermeteg hite a tökélyben; a férfi idealizmusa: a merész lélek büszke hite saját tökélyében.

A természet a szenvedések elviselésére a férfinak erőt adott, az asszonynak türelmet s hol az erő már összeroskad, a türellem még átségit.

Büttner Lina.

Galambok.

*Páva Zsófi asszony hét mostoha lánya:
Mariska, Boriska, Juliska, Klára,
Katicza, Piroška s a szende Ilonka,
Mint hét fehér galamb, mennek a templomba
És az oltár előtt ott letérdelnek
S a hívő sereggel imát énekelnek.*

*Páva Zsófi asszony ül amott egy széken,
Gerjedez a szíve sárga irigységben.
Irigyli, hogy Márton kántor hét leánya,
Mind oly gyönyörű, mint a hajnal rózsája,
De lesz nemsokára kéz, ki leszakaszson!
Gondolja magában Páva Zsófi asszony.*

*Mostohák a lányok, a gyönyörű lányok,
Páva Zsófi asszony az ő mostohájok.
Mosnak, fonnak, varrnak, sohasem henyélnék,
Mégis mindig veri, csak azért, mert szépek,
Ki vannak terítve mindhéten az ágyon...
Mégmérgezte őket... megörült jó Márton.*

*„Hallod Páva Zsófi? Hol van a hét lányom?”
„Meghaltak édesem, itt vannak az ágyon!”
„Meghaltak, meghaltak... szerelmes árvám!...
Gyönyörű lányaim... drága madárkám!...
Mégmérgeztél őket! Páva Zsófi... hallod!
Meghaltak, de neked is meg kell most halnod.”*

*Páva Zsófi asszonyt durván átkarolja,
Átszorítja nyakát és aztán megfojtja...
Fut, rohan örülten, tenger bánatában
És összeesik a templom ajtajában...
De ime, mily csoda... zug, kong a nagy harang
És fent az orgonán ül hét fehér galamb.*

*Tipeg az orgonán hét galamb: hét lánya.
Összegyül a népség estéli imára
S csodálkozik: ki az, ki oly szépen játszik,
A billentyűkön csak hét kis galamb látszik.
Csengenek, jön a pap, csillog a szent oltár,
Énekel hét galamb és hangzik a zsoltár.*

*Felébred az örült... hallja a szép hangot.
Látja az orgonán a hét hógalambot...
„Aranyos lányaim!” de tovább nem bírja,
Szerető szívével a bánat megszakítja...
És teteme felett gonosz mostohájok:
Egy fekete holló kísértetön károg.*

Bálintffy.

Egy arczkép a falon.

Irtta: PEKÁR GYULA.

*Ami, je suis la Solitude.
Musset.*

Ez itt körülöttem mind temető: a kihalt érzések temetője. Emlékek...

Mogorva nagy karosszékben ülök az ablak mellett. Bágyadta sorvadozik ez a szürke novemberi délután s szótalan az egész élet. — Szegény öreg száraz fa ott lent az udvaron! Mintha egy nagy kiáltás rekedt volna meg odvas törzse torkán: kétségbeesetten nézi elemész-tett karjait.

Azok a szürke, fáradtan tovagomolygó foltok az égen: — azok az én gondolataim. Valami nehéz éber álom töprengő gondolatai. Sietnek, — s oh mily unottan huzódnak el a vakszürke láthatár felett. Ég? Nem is ég ez... szemfedő, egy elhagyatott halott szemfedője. Sőt szomorubb annál is, mert a halálnál is sivárabb életet takar le.

S a felhőgondolatok csak gomolyognak tovább: sötét egyvelegbe szövi össze őket a bus novemberi múzsa.

Egy — kettő — három... Az eső cseppek stoikus nyugalommal hullanak alá az ereszről, olvasom őket s eltűnök: hátha valami titokzatos rhytmus van koppnásukban? Egy — kettő... ütemre akarom fogni őket, de nem tűnnek kényszert: hol sebesebben, hol lassabban hullanak, csak úgy nem, a hogy én akarnám. Sőt még nekik áll feljebb, mert most különös mérgesen hullanak a földre. Hát hiába! Sorsunkon változtatni? Ah istenem... S a cseppek gúnyosan kaczagva kop-pantják oda a feleletet a téglára: ha — ha — ha — még — mit — a — kar — sze — gény — bo — lond — ha — ha!

Ez itt körülöttem mind temető: a kihalt érzések temetője. Emlékek...

Valaki nesztelenül besuhan s leül mellém az ablakpárkányra. Arczát nem láthatom, mert háttal van a világosságnak, de érzem, hogy mosolyog s szeméi ábrándos étellel vannak tele. Jó barátom, az ifjuság az: az én eltűnt ifjuságom. A sok jó barát közül tán ez a leghivebb hozzám. Gyakran felkeres, — együtt csendesen elbeszélgetünk s úgy siratjuk meg halottainkat: a sok szép reményt s nemes ideált. Csodás hangszere van e barátomnak: egy édes hangu mandolin. Hurjai mintha szép fiatal lányok szemsugaraiból volnának szöve, szelíd mosolylyal szólnak hozzám. E hangszerezen játszsza el barátom kedves dalaimat. Emlékeim ezek. Oh a mult! Micsoda áldott szó ez! S azt mondják, nem lehet rajta változtatni: mi edesebb van ennél? A kapott csókokat soha senki nem veheti el tőlem, sem a világ, sem ő, — óh még én magam se foszthatom meg magamat tőlük. E csók örökké az enyém. Az emlékek szerelme örökös.

Kedves dalok ezek. Barátom csendesen sugja őket a fülembé s mosolyog. Oh mi lesz velem, ha ez a barátom is elhagy, vagy — meghal? Olyan leszék, mint az a száraz fa ott lent az udvaron... Barátom nem felel, csak mosolyog és tovább dalolja az ifjuság szép tavaszi dalait.

S én kezembe ásva fejemet, hallgatom, hallgatom...

*

Előttem a pompéji-kék falon egy arczkép függ. Fehér alakot ábrázol. Talán női alak... Igen, hisz a természet édes körvonalai oly bájosan mosódnak el a környező sötétben. De az arcz — oh mily jól ismerem én ez arczot, s most mégse látom. Sötét bennem ez a novemberi délután s oly homályosak és fáradtak az

érzések, melyek lelkemben szoronganak. Halkan járnak-kelnek azok a félhomályban, mint ahogy a haldokló ujjai tapogatóznak, melyek láthatatlan billentyűkön s oly siket fehér hangban játszsák le annak a hosszú darabnak a finalját. Tán elzsibbadt a szemem? Két kezemet össze-téve homlokomon, nézek, mélyen lenézek gondolataimba: meglátom-e? E pillanatban úgy érzem, a mandolin forró nyaka szinte arczomhoz ér, hurjai szinte mosolyognak, — s egyszerre csodás hangtól rezdülnek meg. Ah, ez az a hang! — Hogy irjam én le e hangot? Színe meleg crême szín, érintése forró, mint a Carmen szeme pillantása s illata bódító, mint a jázminé; édes, de a fájdalomtól édes, olyan mint a lázbeli álmok boldogsága, melyeknél az ember megadó fatalizmussal érzi előré-a véget. Ah, de hisz minden embernek külön nyelve van, melynek nincsenek szavai, s mely másra nézve elsajátíthatatlan. — — S most érzem, hogy valami biborszin forró folyam emelkedik fel bennem. Mikor ez a szemem fehéréig ér, valami fényeset látok. S tiszta fényben bontakozik elém a szép fiatalos arcz. Felpillantok.

A nap sütött ki. Pár nyaláb sugara áttört a felhőzeten s vidoran nevet rá a falra. Ragyogó mosolylyal csókolja körül a kép arany rámaját s kedvtelve nézi azt a nyulánk alakot. Csakugyan ez ama női arcz...

De aztán ismét a mandolin nyakához támasztom lüktető homlokom. S annak dalai beleszövődnek gondolataimba.

*

Ajkaim susognak valamit, — de nem én szólok: a szavak akaratomon kívül születnek meg rajtuk s én meglepetve kérdelem: ki beszél az én ajkaimmal?... Vajon mit mondhat nyelvemmel az ismeretlen? S el lesem az echo-szerű szavakat:..... *As-tu rêléchi, combien nous sommes peu organisés pour le bonheur?* ... Ah, ő az, s a távolban feltűnik előttem annak a nagy és komor Gustave Flaubertnek a bus alakja; ő mondja ezt. De mért jut e mondat ép most az eszembe, mikor e napsütötte képre pillantok? Ki tudná megmondani? De úgy látszik, valaki sejt: a bus «viex Gaulois» melankholikusan feleli ajkamon:... *C'est que la tête d'une femme me fait rêver à son squelette*... Kipillantok az ablakon az égre: óh, mily kérlelhetlenül szürke az. S az élet? E nagy szürke plafond-festménynek a reflexe...

S pedig furcsa: az ég nem volt mindig ily sötét. Gyermekkorom májusi napjaiban, emlékszem, oly nevetően kék volt az. Szép idők is voltak azok. A lég telve vala szebbnél-szebb lepkékkel, s én mily kedvvel hajsztam e tarka pillangókat a zöld gyepen. Vajon hová lettek e lepkék? Hová. Eltűntek a kék éggel. Bizonyára megdermedtek szegények: hisz különben őszszel már nincsenek is lepkék. De azokon a virágos napokon mennyit futkostam utánuk! Ha aztán nem tudtam elfogni őket s a szép fecskefarku pillék felszálltak a kék levegő égbe, növekvő bánattal néztem utánuk s tehetetlen kétségbe-eséssel nyujtva utánuk görcsbe csukló kezeimet, végre is keserű könyekre fakadtam. Az elérhetetlen... Mily keserű szurás volt ez már akkor is. Nos, idővel aztán felnőttem és még mindig vadásztam lepkékre, és különös, mind nagyobb szenvedélylyel. De mindig kevesebbet és kevesebbet fogtam el. Oh, azok a szép remények, nemes ideálok egyenkint siklottak ki kezeim közül s szálltak fel az égbe, hol aztán a felhőkkel bujócskáztak s azokkal szétoszlottak... Utoljára aztán, kifáradtam a hajsztában s azt mondtam magamnak, mint François Vernantes Bourgetnál: *à quoi bon?* Avvall hanyatt fekiüdtem a fűbe s úgy néztem el a felettem szállingózó tarka pillék bódító játékát. Oh, szép volt az és csábító, de azért én gyakran

mégis bizonyos megnyugvással néztem magam mellé az áldott anyaföldre, elgondolván, hogy innen legalább még se lehet leesni. Tizennyolcz éves koromban azonban egy csodás pillangót láttam meg. Szárnyai aranyból voltak s alakja a szivárvány minden színében játszadozott. Határozottan ez volt a legszebb lepke, melyet idáig láttam. Eleinte behunytam a szemem előle s makacsul temetém arczom az illatos fűbe, — de hiába, a szép vízió többé nem ment ki a fejemből. Egyre ott repkedett körülöttem, — se éjjelem, se nappalom nem volt tőle. Végre aztán nem álltam ki tovább, — s talpra ugrottam. *Va banque!* gondolám magamban, ha már a többi elszállt, legalább ezt az egyet hadd fogjam meg. S éveken át űztem, hajsoltam tüskön-bokron keresztül: hasztalan. S mennyiszer hívéim, hogy megfogtam, . . . persze csak utóbb tünt ki mindig, hogy valami egész közönséges rövid, napi életű mezei pillangó tévedt a kezem közé. Az az egy, az *igazi*, az mindig tovaszállt. — Végre egyszer aztán mégis megfogtam a csodás arany-pillangót, — meg, legalább akkor azt hívéim, hogy megfogtam. S egy eddig ismeretlen tökéletes érzés hatott át: azt hívéim szerelmes vagyok, *tudok* szeretni, úgy mint Giulio Branciforte és Elena Campireali s a szerelem nagy klaszszikusai, kiket ez érzés oly fenséges erővel vitt keresztül életen s halálon! Hisz nagy dolog az: szeretni egy lényt, igazán, kimondhatatlanul s teljesen; nem tengetve az életet napról-napra apró töredék szenvedélyekben! Hanem szédítő ez még gondolatnak is. S csudálatos, akkor egy ideig e hatalmas érzés hatotta át egész valómat: élet s halál mily együgyű jelentéktelenségbe sülyedének előttem. Szinte úgy éreztem magam, mintha már nem is létezném. Nem lét? . . . Tán ez volna a tökéletes boldogság? De nem, még sem: ijesztő pillangó ez, szárnyai feketék, nagyon feketék. Nehányszor már átsuhant álmaimon. Fagyos érintése megborzasztott. Oh, e pillangó könnyen meghagyja magát fogni — —

S most egy finom éles arczu férfit látok magam előtt, kinek ajkain gunyos mosoly játszik. Frakkja a restauratio korabeli divat szerint szorosán simul természetéhez s finom szép kezei hanyagul vannak az à la d'Orsay-féle himezett hatalmas mellénybe vetve. Stendhal az, a halhatatlan Stendhal. Nevet rajtam s csodálkozok, hogy így összetévesztem a fáradt XIX. századot a szenvedélyektől ragyogó XVI. századdal . . .

Felnézek az arczképre: fényárban uszik.

Óh az az arany-pillangó! S én csakugyan azt hívéim, hogy megfogtam . . .

De hogy is fogtam meg? Tán véletlenül . . . Hanem hát ki hisz a véletlenben? Ott álltam s néztem, hogy lebbsenek be egyenként. S az ábrándos vízi tündérek, spanyol tánczosnők, Lavalliérek díszes lovagjaikkal árny-szerűleg siklottak el a fényes parketten, mely ragyogón tükrözé vissza alakjaikat. Mindeniken rajta volt még a domino . . . S most egyszerre szaggatott mazur pas-ban, akár csak egy saphoi verversornak a dactylus üteme egy — arany-pillangó szökkent a bálterembe s pedig egyedül. S mért egyedül? Tán azért, mert hisz a pillangók nem is szoktak Louis XV. lovagokkal vagy merveilleux-vel karonfogva sétálni. Arczát nem láthattam, — de — de valami borzasztó ment bennem végbe. Mintha valami megáradt folyó tépte volna szét gátját, egy hatalmas érzés öntött el, — az az érzés, melyről oly jól mondják, hogy annyira hasonlít a gyűlölethez. Éreztem, hogy e szép lepkelány az a — csodás arany-pillangó. Végig néztem magamon; — minek is voltam öltözve? Sárga-fekete frakkos darázsna. — — Oda szöktek az arany-lepkéhez. Rám nézett s aztán mosolygott. «A darázsak

is ott járnak, a hol a pillangók», mondtam, igazolva fellépésemet. A lepke helyeslőleg bólintott fejével s ismét mosolygott. Aztán figyelmeztetőleg emelte ujját dominója elé: «de vigyázzon rám, mert azok a szegény lepkék ugyis rövid életűek . . .» Egy nagy, hegyes orru, pápaszemes német professzor is jogot formált az arany-pillangó lovagságára, mondván, hogy ő szenvedélyes bogarász és lepkész s mutogatta zöld botanizáló szelenczéjét. Kissé vitatkoztunk a dolog felett. De nem hiába mondják, hogy a darázs mérges állat, hirtelen haragú s kegyetlen: veszedelmes a darázscsipés; némelyek meg azt mondják, halálos is. Megszurtam a német professzor szentségtelen kezét, úgy hogy e szurástól utóbb még az arcza is feldagadt . . . Az idő akkorában ép téli zimankóra fordult: éjente nagy hóviharak jártak s a reggelek fagyosak valának. Mi alig láttunk a komor tisztáson: az éjszakai szél töredékes keringő dallamokkal sivitott keresztül átíz-zadt frakkunkon, míg lakkcipős lábaink, melyekben még a táncz vihara lüktetett, mélyen sülyedtek bele a hóba. Fülemben oly édesen zsongott a Carmen-négyes, s az a metsző fekete bajszos hang, mintha csak rendezve ütemelte volna a zenét, midőn hármát olvasott . . . Pillanatra elhallgatott a zene s én álmodozva néztem azokat a fehér peluche hópelyheket, melyek ragyogó jegeczeikkel mosolyogva bujtak a merev czélgömb mögé.

*

Alpesi tájakon járva, mennyiszer ültem le egy-egy toronyszerű sziklaszilánk kupolájára s néztem farkaszemet a fekete mélységgel, mely felett oly hívogatólag remegett a szédület kék köde. Hisz igaz, hogy az ember szörnyet hal, de mégis valami borzasztó kéj lehet az úgy lesiklani, eleinte lassan, aztán mind gyorsabban — Csak arra a kis hőmezőre kellene kilépni, az mindjárt megindulna velem. — Most egyszerre kilépek arra a hőmezőre: a nagy jeges tömeg velem szakad s mi csendesen megindulunk, — lassan, aztán a siklás ragadóvá válik. De hová megyünk? Eh, örökké ezek a kérdések, melyektől az ember már érezni se tud . . . Akárhová: tán nem isteni az, így elszibbadt homlokkal rohanni ismeretlen érzésekbe? Még meglehetne menekülni, de minek? S mosolyogva temetem magam a lavinába, mely siketen sodor le abba az ismeretlen és csábító sötétségbe.

Óh be hatalmas valami is volt az, a mi így elsodort. Gyakran oly szánakozólag mosolyogtam, ha a többi embereket láttam: szegények! mily sajtáságosan nyűzsögnek körülöttem s egyik se ért semmit. S oly messzeségben tüntek fel előttem s oly elmosódott vala egész lényük, mintha csak egy álom háttérében álltak volna. De hisz álom is volt ez az egész: a valóságban elfagy az ily virág. Óh a valóság az a sarkvidéki hideg, az érzelmek pedig mind fantasztikus tropikus növények. Azért oly szegényes a vegetáció, a mi mérsékelt égajlunkon . . . Bámulok magam elé s számolom a perczeket. Végre . . . szivdobogva lépek be s kérdeim magamtól: itt lesz-e? A téli délután álmosan szűrődik be a nehéz függönyökön a szalonba s itt-ott megakad a mosolygó arczokon. Nem látom, de egyszerre érzem, hogy itt kell lennie, mert a terem, mintha vakító arany porral telnék meg, oly sajtáságosan világossá lesz. S most hová lett a sok mosolygó arcz? Minden eltűnik: ketten vagyunk a teremben; a nagy távolból csak mintha valami zsongás hatna el hozzánk. Ő mosolyog s én közeledem hozzá: egyedül állunk a világűrben — — — Aztán ismét ott ülök egy sarokban s olykor félfüllel hallgatom magamat, hogy mit beszélek? Kik nevetnek s beszélgetnek körülöttem? Miről van szó? Nem tudom . . . csak mosolygok. De ez nem is mosoly — ez valami hihetetlen extasis. Ő az: ott ül, de mintha emelkedettebb helyen ülne mint a többi; arczát valami

vieil-or rococo ráma folyja körül, mely mosolyától itt-ott felragyog. Minden szavát, a mit még hallottam, könny nélkül tudom s hangja átlátszó ezüst fátyolként lebeg homlokom körül. Valami illatot érzek . . . Nem, egy frakk leült a zongorához s ragyogó kézelők s gyűrűk siklanak el a billentyűk felett. Pár édes hang — ez volt az az illat — lágyan zsong szét a légtérben s mosolyogva csókolja végig a törpe hajbodrok mögött hallgatózó kis női füleket, melyekben apró gyémánt-szemek csillognak. De e tépelődő Chopin-mazurka kinek szólhatna másnak, mint neki? s másról, mint ő róla? És a változó melodiák guirlandként fonódnak össze alakja körül . . . Egyszerre a zene más lüktetést vesz s sivatár hóhelyek szállanak ütemei közé. Szemei ragyognak: felugrik, fején prémes sipka, melynek elejével durczásán játszanak hajtincsei, — nyakáról boa lóg le és vész el a hóviharban. Kezét nyújtja s azzal tova lengünk a sötétzöldes sima jégen. Kezeink keresztben vannak s én keztyűm fején keresztül érzem szíve dobogását. Az est vörhenyesen ful bele a csupasz fák megett a hóviharba. De én semmit se látok, csak a szemeit. Ah, ki ismeri azokat a hosszú szempillantásokat, melyek a benső fenekére sugárzanak, s melyek alatt a lelkek szinte kicserélődnek, szó nem esik közöttünk . . . de hisz minnek is? Mikor a szemek beszélnek s oly kimondhatatlan gyöngédséggel tegeznek egymást, — képzelhető-e valami kiméletlenebb és durvább a szónál? Mintha csak a Cherubino dalára: *«Donne, voi che sapete che cosa e l'amor,»* — egy kovácműhely kovácsolása szakadna rá: . . . óh mért vannak dolgok, melyek annyira szentek, hogy azokról beszélni nem lehet, — és ha mégis szó esik róluk, varázsszó mindörökké oda van. És mi csak hallgatjuk egymás szemeinek a beszédét s továszallunk a jég felett. Hová megyünk? Nem tudjuk, de mennénk így az örökkévalóságba — — S a havas szél hosszasan sivit el mellettünk . . . Ablakom üvege zugva rezdül meg érintésére.

Komorodik az idő: a nyugati ég nagy vörös gyuladással sebben agonizál. Az arckép észrevétlenül — lassan — homályosul — —

*

S aztán? Lázasan lapozok tovább e regény lapjai között. Kezeim reszketni kezdenek s különös borzongás fut végig rajtam. Ah, az a hideg novemberi szél . . . Pedig akkor tavasz volt s ép az utolsó hóban mosdott meg a márczius. Szegény phtysikus beteg! Azok hálnak meg ekkor. És az én érzésem? Mi baja volt annak? Nem tudom, én csak azt láttam, hogy csöndesen vesz el. Ha legalább egyszerre halt volna meg. De nem, apránként sorvadt az el napról-napra. Szegény betegem, — pedig minden reményem e szegény beteg volt.

De behunyom a szememet, hogy ne lássak semmit. Hiába: valami vonaglik bennem s mégis lát. Óh be szomorú napok voltak ezek! Mert mikor az ember agyában már más gondolat is megfér, — mikor tőle távol nyugodtan le tud ülni, s egy cigarettet szíva, elégedett mosollyal tud u. n. *okos* dolgokról beszélni, — mikor a szív már nem dobog úgy, hogy a salonba lépés előtt pillanatra behunyt szemmel kelljen az ajtóhoz támaszkodni . . . , mikor azt az arczot többé nem futja körül az a káprázatos ráma, s az ember meglepetve vallja be, hogy az ő ruhája, kalapja voltaképpen olyan mint a többieké, — mikor a szemünket összetűző aranyszálakat valami fekete kéz egyenként vágja el, — akkor . . . de csitt! azt nem szabad kimondani.

Óh az az arany-pillangó, hát csakugyan elszáll a kezemből? Soha többé meg nem foghatom — —

*

S aztán? Mit is mondjak még? Ismét ősz van: már nincsenek meg a nyári szellők; egy reggel megdermedtek, mint azok a kicsinyke madarak, melyeket hideg szeptemberi éjek után halva találnak a fűben. A hársfa-allé távlata ködösen mosódik el az estben: szinte füstös a sápadt ég. Köröskörül helyenkint már elalszik a sötétség. S így csöndesen lépdelünk egymás mellett az esthomályban. Érzem oldalamon alakjának karcsu silhouettejét: ah, de arczát már elemésztí a homály. S én, — én nézem annak az allénak a ködös távlatát. Vajjon mit látok ott? Semmit. Mögöttem is, előttem is sötétség. Valaminek már csak a hamuja maradt meg s az is hideg már. Óh te, — hát te vagy az a hires, a ki oly nagyot álmodtál? Végtelen bánat komorodik el rajtam . . .

És még egyszer ott állunk egymás előtt a szomorú alléban. Feje félre hajlik s rám néz. Előttem sötét minden, nem látom már szemeit: sötét ez az őszi est. De mégse, — pillanatra egy év ezer emléke vonaglik végig rajtam, s aztán? — *à quoi bon?* Minék győzzem meg arról magam még egyszer és ezredszer, hogy nem tudok igazán szeretni? — — S a sötét silhouette még mindig előttem áll s rám néz. Az esti szél pedig, mely oly busan sohajt végig a ködös hársfa-allé mentén, még sokáig hosszasan susogja a filembe: adieu! . . .

*

Egy sohajjal felpillantok a falra. Vak homály borítja azt egészen. A nap már rég lenyugodott. — — S a kép? Sötét az s én mit se látok belőle. Minden örömtelen és sötét körülöttem. Bennem is.

Temető ez itt, a kihalt érzések temetője! Emlékek.

Moltke.

Mikor Mirabeau, a lángoló ajku forradalmi szónok meghalt, a nemzetgyűlés egyik tagja az ő páratlan ékes-szólására czélolva, ekkép kezdte beszédét: »Mirabeau meghalt — *beszélhetek*«.

Hány fészkelődő nagyhatalom sóhajthat ma megkönnyebbülve fel a német katona-állam legerősebb védőoszlopa kidőltenek hírére is, hogy »Moltke meghalt — háboruzhatunk.«

Ha igaz egy angol katonai író azon szabálya, hogy nagy hadvezér nem lehet az, a kit soha meg nem vertek, mert a hadvezér legbámulatosabb fizikai és erkölcsi tulajdonságai ép abban nyilatkoznak meg, a mint megveretését tudja viselni, ekkor a győzetlen Moltke az értelemben nem tartozik a nagy hadvezérek közé. De ha a tudás apodikikus bizonyossága még magasabb helyet követelhet csodálatainkban mint a tisztán tapasztalható erények, akkor Moltke egy egész új genret teremtett meg a hadviselésben, melynek megfelelő mértéket nem találának sem Julius Caesar, sem Wellington, Nelson, Nagy Frigyes vagy Napoleon sikereiben.

Valóban a siker mérőben külső elemeinél jóval több az, a mi a Moltke katonai géniuszában az alkotó tényező. Benne a világ felülmulthatatlan stratégiája előtt kell meghajolniok, s nem lehet feledni, hogy egy Bismarck mérhetlen önbizalmának, attitűdjének erőt és támogatást ez a szerény katona adott legtöbbször.

»Egyenként vonulni fel, egyszerre támadni« ez a Moltke-féle stratégiának legelső elve, s az elv sohasem termelt bámulatosabb gyümölcsöket, mint a hét napos hadjáratban. Mint roppant fényes kigyók gyorsan és észrevétlenül csuszamlott alá a három kitűnően szervezett német hadosztály a festői szász dombokon, az óriás-hegyeken keresztül Csehország síkjaira s szinte matematikai pontossággal mutatkozott ép azon a ponton,

hol halálos fulánkját kiadni kellett. De mily mély jövőbelátás, a helyzeteknek, körülményeknek mily éles felismerése is volt szükséges viszont ahhoz, hogy Franciaország megtámadásának alkalmas pillanatát el ne szalaszsa: »Ha ötven esély van mellettünk, biztatta Moltke esélyünk lesz. Németország készen áll, miért várják be Franciaország elkészülését is?« A politika, melyet Moltke oly helyes ösztönrel fejtett ki, ez volt: »A hadi célokra tett rengeteg kiadásoknak a béke érdekében való egyetlen értékesítési módja Európa szívében egy oly hatalom teremtése, mely hódításra nem vágyva, mégis elég erős legyen szomszédjainak megtiltani a háboru kockázatát. Ha lehet ily áldás az emberiségre, az csak Németország által valósulhat, ha az elég erős, más szavakkal a német egység által.«

*

A kard embere volt Moltke a birodalmi gyűlés parlamenti doktrínérei között is, a ki sohasem mulasztotta el a budget viták tömkelegét frappáns és a dolgok velejéig ható megvilágítással szelni ketté, mindannyiszor valahányszor a pénzügyi grájzlerkedés valamely fontosabb katonai törvényjavaslatnál Németország politikai nimbuszát fenyegetni látszott. Senkisésem örködött féltékenyebben a felett, hogy az ellenzék ne tegye budget kérdéssé Németország katonai tekintélyét, mint ő. Ilyen kifejezések, mint: »a mit Németország félév alatt vívott ki karddal, azt félszázadig szükséges védeni karddal«, vagy hogy: »az állam az, mely alattvalói testét-lelkét jobban fegyelmezi bármely iskolamesternél« — mint megannyi talpig fegyverzett kész Minervák szökkentek elő jupiteri fejből s rövid szavakban egész programot fejeztek ki.

Ilyen volt Moltke magánéletében is; rideg különöz a maga kirajzolt circulusaiban, minden lépése, tette, szokása egy matematikai bizonyosság, mely után büszkén ragasztotta oda a maga »quod erat demonstrandum«-át. A számító fej megkerülhetetlen komolyságával ragaszkodott ahhoz, hogy inventátori lángelméjét oly térre is átvigye, mely meglehetősen távol állt egyébként lényétől. Új italt talált ki, mely állott pezsgőből, forró thea és sherryből összekeverve, s meg volt győződve, hogy az istenek mythoszi nektárját fedezte föl. Volt valami abban a tekintetben benne Napoleonból, különösen ha összeránczolt homlokkal, háta mögött összekulcsolt kezekkel nagy lépésekkel sétált fel s alá, mélyen gondolt haditervein töprengve, mint a hogy Rheimsban látták igen sokszor a székes-egyház ódon falai körül, hol a főhadiszállás feküdt.

*

Egy más analog vonása Moltke egyéniségének a nagy korszak, a győzelemnek az a hideg kegyetlenséggel való kiaknázása, mely mint hadvezért jellemzi. A szedáni kapituláció feletti tárgyalásoknál Moltke volt az, aki első sorban kereken követelte, hogy az egész francia hadsereg adja meg magát. A francia meghatalmazott, Wimpffen ezt tulságosan szigorunak találta. »A hadsereg — jegyezte meg jogos önérzettel — mégis csak többet érdemel azért a vitézségért, melylyel harczolt. Elég lenne elvonulni hagyni őket azzal a feltétellel, hogy a meddig a háboru tart, ne fogjanak fegyvert a németek ellen, s Franciaországnak valamely kijelölendő helyére vagy Algirba internáltassanak.« De Moltke, a hallgatag emberek nyers szívósságával ragaszkodott álláspontjához. Elismerete a francia katonák vitézségét, de kijelentette, hogy Sedán nem tartható meg s lehetetlen másképp keresztültörniök. Hogy azt bizonyítsa, készséggel ajánlkozott

Wimpffen tisztjei egyikét beavatni a németek hadállásaiba.

Itt Bismack is közbeszólt, s kinyilatkozta, hogy Németország igenis elnézésre érezné magát hangolva a francia császár iránt, de nem lehet elnéző azokkal a anarchikus állapotokkal szemben, melyek Franciaországban felülkerekedtek. A császár megbízottja Castelnau közbévetett megjegyzésére, hogy III. Napoleon csakis tisztességes kapituláció reményében tette le kardját Vilmos király kezébe, Bismarck élénken felkiáltott: »Kinek a kardja volt?« »Csupán a császáré« — felelt Castelnau. De Moltke szavai egész súlyával terelte el a tanácskozás menetét, miközben szenttelen arczán a megelégedés futó derüje cikázott át: »Eh, mit beszélünk más feltételekről!« »Akkor hát reggel újra megkezdjük a harczot« — fenyegetett Wimpffen. »Én meg már négy óraker megkezdtem a tüzelést« — volt Moltke rövid válasza.

*

E szaggatott, rövid dialogokban a nagy német hadvezér egész lelke benne van, mely el tudott lágyulni egy Schuberti zene-motivum galamb sirásán, de vérfa-gyasztóan hideg és kemény diktátor tudott lenni ott, hol népek és államok sorsa forgott kockán, hol az apokalypsis szárnyas lova romba dőlt civilizációk elemezzett világán át rohanva csattogtatta dúló patáit. Moltke lelkiismereté a történelem kérlelhetetlen lelkiismerete volt. Ez a kihült kéz mintegy szörnyű nagy sakk-táblán mozgatta meg a királyait, bástyáit és parasztjait, a világtörténelem szinpadán. Koronák, trónok, nemzetek nem számítottak előtte többet egy-egy kifaragott figuránál, melyeket egy vas logika rendszere buktatott, rakosgatott jobbra-balra. A stratégia igazi modern csodái azok, melyeket Strassburg, Metz, Mars la Tournál a francia sereggel szemben kifejtett.

Van Bismarcknak egy velős jellemzése, melyet Moltkeval szemben használt, mikor egy társaságban szó került arról, hogy a tábornok milyen jó színben van. »Igen — mondta Bismarck és magam is rég nem éreztem magam ily jól. Ezt a háboru teszi — különösen nála. Hisz ez a mestersége. Emlékszem, mikor a spanyol kérdés kitört, egyszerre tíz évvel ifjabbnak nézett ki. Mikor aztán elmondtam neki, hogy Hohenzollern herczeg abban hagyta a dolgot, egyszerre ismét vén és beteges lett. De mikor a francziák kezdtek nyugtalankodni, Moltke azonnal virgonczczá és fiatallá vált.

Nos, az európai béke eme két valóságos barometrumának egyikéből immár végkép kiszáradt a higany, Geestemünde óta a másiknál is nagyon alászállt. Vajjon azt jelenti-e ez, hogy a politikai légkör villanyossága egy idő óta sokkal inkább megcsappant, hogysem oly tüneteket tudna előidézni, a milyenek a század convulsióinak e két nagy hőmérőjét, kik egymást annyira ki tudták egészíteni, tartósabban afficiálhatnák?

A károkat, melyeket az ostobaság okoz a világban, mindig az okos embereknek kell megfizetniök.

Boldogabb az, ki lelke bánatával felhők fölé emelkedik, mint ki szíve örömeit levonja a porba.

A hiuság mindig benső viszonyban áll az irigységgel. A hiuság önmagának tulbecsüléséből ered, az irigység mások keveseléséből.

Csak annak a nőnek bocsátjuk meg, hogy lecsik a női büszkeség piedestáljáról, aki a mi nyakunk közé esik. *B. Büttner Lina.*

Szapáry Ilma grófnő.

Van én nekem egy, a jó Istentől nagy zenetehetséggel megáldott barátom, báró Révay Simon, kit akár testvéremnek is nevezhetnék, annyi év emlékei, legintenzivebb benyomásai kötnek hozzá.

Régi, tajnai kastélyában, az ő viola d'amour-ja mellett, annyi vágygal szívtuk tele a lelkünket, annyi álmodtunk el együtt, hogy a mit az ő hurjai elrezegettek, arra egy élet folyamán még volt a viszhang a lelkemben.

Java álmainkból is együtt ébredtünk a valóságra...

Szép, szép napok voltak. A régi termekben szétáradt hegedűjének hangja, saját »udvari« bandája kísérte: más itt az élet, mint arra lenn a város-utczái, hideg házai között.

Játszta, játszta a vágyait annyi éven keresztül...

Csillagtalan téli éjszakák fagyos, hideg levegőjét ellágyította az ő vonójának, az ő lelkének hangja, a mely megálmodta a paradicsomot, de a melyről akkor még nem tudott semmit. Érzés volt a művészete, s érzés az, a mi után vágyott.

Reggel felé — fáradtan — még mindig huzatta. Kiballagtunk egymásután csendesén, titokban én, ő és bandája a kastély előtti lugasba s ott az a nóta, a mely még az imént harsogva, diadalmasan hangzott, most alig hallhatóan, csak susogva áradt szét a virágfakasztó tavaszi virradatba... ne zavarja a rügyek nyílását, ne nyomja el az ébredő pacsírt dalát. Mert megjött a virradat, a virágfakadás ideje. A sok évi vágyak, a melynek így adott kifejezést: formát nyertek.

Itt a menyasszonya.

Hadd legyen én az első, a ki meghajtom fejem előtte s üdvözlöm így azt, a kit annyi éven át ismertem — ismeretlenül, a tajnai nóták világán keresztül.

Justh Zsigmond.

A mit mindennap látni.

Elbeszélés.

Irta: DUMAS FILS.

(Folytatás.)

— Megint szemrehányások?

— Én nem teszek szemrehányásokat. Csak azt mondom, hogy egy kissé megriaszított a zaj, melyet az ajtót kinyitva okozott, hisz ön nem szokott ilyen korán hazajönni.

— Akkor jövök haza, a mikor nekem haza tetszik jönni. Ehhez csak jogom van, azt hiszem.

— Nem vonom kétségbe, és nem tudom, miért keres velem veszekedést azért az akaratlan sikolyért.

Ezalatt Edouard a lámpát elhelyezte a kandallón, a kalapját letette, maga leült a kanapéra, s az unalomtól egyet sóhajtván, kezeivel a haja közt babrált.

— Akarja, hogy becsukjam az ablakot? — kérde Annais.

— Csukja be, ha akarja.

— Ön nem fázik?

— Nem szokás fázni augusztusban, este tizenegy órakor.

Annais nem felelt semmit, s a kályha felé tartva, fölvetett egy ráspolyt s kezdte tisztogatni a körmeit. Annais csinos volt. Nagy fekete szemei voltak, fehér színe, kicsi szája és villogó fogai. Fekete szemöldökei szenvedélyes természetűre vallottak. S szép vállalai ingerlően tetszettek át a mousseline ruha alól. Termete finom volt, karjai idomosak, lábai aprók.

Elvégre is az volt, a mit csinos asszonynak hívnak és ezzel vége. Szépségéből hiányzott a finomság, hogy ne mondjuk distinguitás, s ezen az első tekintetre kápráztató fejen egy közönséges és lompos vonás tünt föl. Érezte az ember, hogy ennek az asszonynak gyakran kellett csalódnia és nélkülöznie az intelligens érzés mind amő segélyforrásait, a mi kiteszi az asszonyok igazi felsőbbiségét mi rajtuk.

A társalgás olyan módon kezdődött, hogy se Edouardnak, se Annaisnak nem látszott kedve azt folytatni.

Pedig mind a kettő szerette volna újra kezdeni, de egyik se merete vagy inkább nem akarta a szavait a másikhoz intézni.

De bekövetkezett az a pillanat, a mely minden hasonló esetben bekövetkezik. Tíz percnyi hallgatás után Edouard meg Annais, ugyanabban a félelemben, nehogy ez a csend még tovább tartson, egyszerre nyitották meg a szájukat, hogy mondjanak valamit.

Mind a ketten elharapták a szót.

— Valamit akart mondani? — kérde Annais.

— Csak beszéljen — mondta Edouard.

— Oh, nekem nincs semmi érdekes közölni valóm az ön számára.

— Én nekem sincs.

Uj hallgatás.

Ránk nézve azonban, a kik ismerjük Edouardot, nyilvánvaló, hogy ő óhajtott a társalgás újra kezdődését, mert ő gondolt valamit, de szerette volna, hogy Annais kezdje a dolgot.

Furcsa egy dolog az, egy viszony felbomlása, a mikor azok, a kik egy időn keresztül szerették egymást és nem tudtak megélni egymás nélkül, elkezdenek ellenségek lenni s kölcsönösen gyanakodni egymás szavaiban.

— Nos hát, Edouard, kezdte Annais s odament kedveséhez, megfogta a kezét és leült melléje; nos hát, mi baja önnek ma este?

— Nekem, semmi, biztosíthatom.

— Ön szomorunak, zavartnak látszik. Csak nem én vagyok megint az oka?

— Némi tekintetben.

— Untatom önt, nemde?

— Nem mondom.

— De gondolja ön. És hát az én hibám, ha ön nem szeret többé?

— Ma is szeretem.

— Ha csak meg is mondaná ezt nekem!

— Hogy kívánhat olyasmit. Ha az ember három év óta él egy asszonynyal, csak nem tölti az életét, azt mondogatva neki, hogy szereti. Ő tudja s ez elég.

— Ez igaz.

— Annais visszavonta a kezét Edouard kezéről, felállott, rátámaszkodott a kandalló párkányára s elkezdett játszani egy ott talált lorgnonnal.

— Mi lelte önt? — szólt Edouard. — Megint duzzog?

— Hiszen nem szólok egy szót sem.

— Nem szól egy szót sem, de képeket vág.

— Hát milyen képet akarja, hogy csináljak? Látom, hogy untatom önt, fölkelek és nem beszélek többé önhöz. Ellenkezőleg ennél nem lehet az ember szeretetreméltóbb.

— Hagyja már, Annais, ez az élet nem maradhat így! kiáltott Edouard, s felállva, a kezeit a zsebébe mélyesztette s elkezdett a szobában föl-alá járni. Ennek végét kell szakítani!

— Csakugyan nem tudom, mi lelte önt ma este?

Haza jön rosz kedvvel, elgyötör engem, mert jönni hallva önt, megrebbenek, közeledem önhöz, megfogom a kezét, meg akarom ölelni, megkérdem, mi lelte önt, és úgy bánik velem, mint egy kutyával. Hát az én hibám, hogy olyan emberekkel találkozott ma, a kik nem voltak az inyére?

— Nem találkoztam senkivel, csak egy barátommal.

— Nem kérem öntől számon az estét.

— Ez rendkívüli eset. Rendesen ez az első dolga, ha hazajövök.

— Ön impertinenciákat kezd nekem mondani, mint tegnap, mint minden nap egy hónap óta.

— Micsoda impertinencia van abban, a mit mondtam?

— Jól látom, Edouard, mit akar ön elérni. — És Annais a szeméhez emelte zsebkendőjét, mert a könyeit nem tudta többé visszatartani.

— Szépen vagyunk! Megint az örökös könyek! Isten önnel.

És Edouard vette a kalapját és felnyitotta az ajtót. Annais hirtelen letörülte a könyeit és Edouard mellé állva, remegő hangon kérdé:

— Ön megy?

— Igen.

— Hová megy?

— Sétálni.

— Miért?

— Mert nem mulattat önt sirni látnom.

— De nem sírok.

— Ön nem sir?

— Nem, barátom.

— Miért vörösek hát a szemei?

— Mert sirtam egész este.

— Micsoda élet! Jó Istenem! — kiáltott Edouard, az ujjait tördelve és levetve magát egy káros székre.

Annais térdre vetette magát előtte és még egyszer utoljára megtörülve a szemeit, kérő hangon beszélt neki:

— De, kérlek, ne hazudj. Mit akarsz! Ezt én nem bírom ki. Nem bírom visszatartani, hogy ne könyezzem, ha nem vagy itt. Bocsáss meg nekem.

Edouard egy türelmetlen mozdulatot tett.

— No hát -- esengett az asszony, -- csókolj meg, nem sírok többet.

— De gondolja meg, micsoda ostoba dolog, hogy az ember nem mehet el, hogy ne hagyjon otthon egy asszonyt, a ki örökké sir, míg ő kinn jár? Ez csakugyan zarnokság. Nem tölthetem az estét valamely barátommal, a nélkül, hogy önt sirva ne találjam, ha haza jövök. Az ördögbe is, az életben elég alkalom van a sírásra, nem szükséges még külön csinálni minden potomságból.

— Hát jól van, ma történt utoljára, ígérem neked.

— Ezt mondja nekem minden nap.

— Éppen ez bizonyítja, hogy szeretlek.

— Ugy bizonyítjuk, hogy szeretünk valakit, ha boldoggá teszszük az életét, nem pedig, hogy reggeltől estig könyekkel árasztjuk el.

— No de hát, csókolj meg, nem sírok többé. Azt fogod tenni, a mit akarsz és én nem szólok rá semmit. Jó lesz?

— Nem kívánok öntől emnyit. Csupán azt kívánom, hogy ne lássa a dolgokat másnak, mint a mik. Elmegyek, találkozom egy-egy barátommal, ebben, azt hiszem, nincs semmi hiba.

— Ne beszéljünk róla. Szeretsz még?

— Jól tudja ön.

— Hát mért magázol engem?

— Jól tudod.

Annais belecsimpaszkodott az Edouard nyakába és többször egymásután megcsókolta. Elvette a kalapját, rátette egy székre, maga meg oda ült a kedvese térdeire.

— Volt itt valaki ma este? — kezdte újra a beszédet Edouard.

— Igen.

— Kicsoda?

— A kárpitos.

— Mit akart?

— Pénzt akart.

— Mennyi a követelése?

— Háromezer frank.

— Hogy az ördög vigye el magát is meg a butorait is.

Annais lehajtotta a fejét.

— Ha tudtam volna, — szolt — nem mondtam volna neked, hogy itt járt.

— Nem látni itt mást hitelezőnél.

— Ugy gondolom, nem én vagyok, a ki az adósságokat csináltam.

— Nem magamért történt, hogy csináltam, az bizonyos.

Annais felállott.

— Hová megy? — kérte Edouard.

— Megyek feküdni.

— Mi lelte önt már megint?

— Engem semmi. Ön bosszankodik fel mindenem.

— Talán csak tehetek egy megjegyzést!

— Ön szabad.

Annais leoldta az övét és elkezdett vetkeződni.

Edouard egyedül maradt a szalonban.

— Mikor végzek már ezzel az étellel? mormogta, könyek, szczenák, hitelezők, — ezt nem lehet kiállani.

— Jőjön csak, szolt ki Annais a hálószobából a legédesebb hangján.

Edouard fölkelt, bement a másik szobába, még mindig a zsebébe dugott kezekkel és siró ábrázattal.

Annais felnyitotta a corsetjét és Edouard, akaratlanul a szemével kísérté.

— Ha ebben a perczen alkalmatlanságot csinál a kárpitost kifizetned, — szolt Annais, a ki minden esz-közt megpróbált, hogy kedvesét felvidítsa és a ki rendre el akarta úzni rosszkedve okait, — ha alkalmatlan neked kifizetni Ridelt — gondolom Ridelnek hívják a kárpitost, — hát eladom az ékszereimet és fizetünk.

— Ki kéri öntől, hogy adja el az ékszereit? Éleskedett Edouard. Hát szokásom nekem asszonyok ékszereivel fizetni meg adósságaimat? Ön rossz tréfát üz velem.

— Az ékszereket ön adta nekem, jogában van rendelkezni velök.

— Hogy én visszavegyem, a mit én adtam? Igazán, ön nem tud nekem egyebet mondani gorombaságnál. Kétségtelenül összetéveszt valamelyik régi szeretőjével.

Ez a szó sértette Annaist, a ki a kezét felkarczolta a corsetje halcsontján s visszaszólt:

— Az én régi szeretőim, édes barátom, különbek voltak önnél.

— Nos, hát menjen vissza hozzájuk.

— Ha akarom, csak rajtam állt volna.

— Hát akarja, az isten szerelmére, hogy ne halljak önről többé egy szót se, becsületszavamra, torkig vagyok vele. Annais csöngtetett.

— Mit akar ön? kérdé Edouard.

— Komornámat akarom.

— Mi végből?

— Hogy menjen s hozzon nekem egy kocsit.

— Ön elmegy?

— Igen.

— Hát menjen.

E perczen megjelent a komorna.

— Hozzon nekem egy bérkocsit, szolt Annais.

A komorna távozott.

Annais befűzte a corsetjét, rendbehozta a ruháját, egy cachemiret dobott a vállára, vette a kalapját, háttal fordulva a kandallónak és várt.

Edouard nem szolt egy szót sem.

— Így nem szabad kínozni egy asszonyt, tört ki Annais szinte fenyegető hangon.

Edouard nem felelt.

— Hála istennek, nem csak ön van a világon és nem fogom már sokáig túrni az ön gorombaságait.

Edouard részéről ugyanaz a hallgatás.

— Hát így kell bánni egy asszonnyal, folytatta Annais, olyan asszonnyal, a ki három év óta áldozza föl magát önért, ez nem járja. De most, most vége van már, azt mondom önnek.

Edouárd úgy tett, mintha nem is hallaná, himbálta a bal lábát, melyet a jobb lábán keresztül fektetett.

A komorna visszatért.

— A bérkocsi, melyet madame kívánt, — lenn vár; — mondá.

— Jól van, szólta Annais, jöjjön le velem, kísérni fog. Bölintott fejével Edouárdnak és indult.

Edouárd meg se mozdult.

Annais elment és hevesen becsapta maga után a lakás ajtaját.

Edouárd egyedül maradt, fölkel, odament a tükörhöz, magát nézegetve, a haját simogatta, az ablakhoz állt s becsukta nagy zajjal abban a perczben, mikor Anais a bérkocsiba lépett, levetette a kabátját, fölnyitott egy könyvet s végig dőlt a kanapén olyan helyzetben, mint mikor az ember olvas.

Tartozunk az igazságnak, megmondani, hogy nem olvasott.

Hallgatódzott, távozik-e a kocsi; nem hallott semmit.

Néhány pillanat mulva zörgettek a szoba ajtaján.

— Szabad; szólott.

Rozália, a komorna volt.

— Madame elfelejtette a keztyűit, visszaküldött, hogy keressen meg; — beszélt a lánynak.

A kételkedés egy észrevehetetlen moraja jelent meg az Edouard ajkán.

— Keresse, — mondá.

A komorna öt perczig keresgélt, a nélkül, hogy találta valamit s a nélkül, hogy Edouardtól megkapta volna azt a szót, a miért visszajött.

Az utca csöndje tartott tovább. A bérkocsi tapodtat se mozdult.

Ujabb öt percz telt el.

Megint kopogtattak.

— Szabad, szólta Edouárd.

Ismét a komorna volt.

— Uram, mondá, Madame beszélni kíván önnel. Tessék lemenni.

— Ha Madame beszélni akar velem, jöjjön fel; itt kényelmesebben leszünk, mint odalenn.

— De nem akar feljönni.

— Én meg nem akarok lemenni.

A komorna ment, megvinni urnőjének a választ.

Edouárd hallotta a fiakker robogását, amint megindult.

— Hát mégis csak elment; — gondolta, — készült kinyitni az ablakot, hogy lássa, merre tart a kocsi.

Abban a pillanatban, mikor az ablak kilincséhez nyult, hevesen felpattant az ajtó és belépett Annais, sápadtan, vonagló szájjal, huzogatva lefelé a keztyűit, melyeket a komorna visszajött keresni és nem talált.

— Ez infámia; tördelte Annais.

— Micsoda? kérdé Edouárd.

— A mit ön tesz.

— Mit teszek én?

— Ott hagyni egy asszonyt egyedül, éj idején az utcán! Ez gyávaság, de megboszulom magamat.

S ezeket mondva Annais, ledobta sálját, kalapját, s a komorna elrakta.

— Hisz ön akart elmenni, szólta Edouard, a ki hideg vérrel lévén, erősebbnek érezte magát. Hát mért nem ment el?

— Mert én itthon vagyok és bolond volnék, hogy elmenjek. Ha nem tetszik önnek, menjen ön.

— Én ugyan nem, már igen későn van.

— Istenem! Istenem! kiáltott Annais, a kinek a fogai vaczogtak a láztól és a méregtől és forró könyeket sirt, — mit vétettem, hogy ilyen szerencsétlen vagyok?

És az ágyára vetve magát, fejét a kezeibe rejtette, míg ujjai görcsösen tépdésték a szerencsétlen vánkösczihák csipkéit.

Megfigyeltem, hogy az e fajta jelenetekben a szövetek és a csipkék gyakran szerepelnek.

— Ime, ismét a fogcsikorgatás és idegbántalmak; mormogta Edouard. Ez így megy minden nap.

— Hát olyan gyáva ön, hogy sérteget egy nőt; a ki nem képes magát védeni. Ha férfi volnék, nem bálna velem így.

Efféle vitákban mindig bekövetkezik egy pillanat, mikor az asszony, ha az Annais természetével bír és fajtájából való, vagyis ha nem hivatkozhatik se nevelésének, se méltóságának segélyforrásaira, nem riad vissza semmiféle epithetontól, a melyet egymáshoz vagdoshat két kocsi, a ki egymással veszekszik.

Edouárd szokva volt ehhez a szép kifejlődéshez.

— Helyesen — mondá, — fogjunk hozzá a görömbaságokhoz.

És kinyitotta az ajtót.

— Rosalie! — kiáltott.

— Uram! felelt a komorna.

— Vetköztesse le madameot, a ki gyengélkedik és le akar feküdni.

A komorna és az urnő egyedül maradtak a hálószobában.

Edouárd visszament a szalonba és leült sóhajtván.

— S ha elgondolom, hogy vannak, a kik szeretnének a helyemben lenni.

A könyökét rátámasztotta a térdére és a fejét a tenyerébe hajtotta.

Időnként, Annais kifakadásai és fenyegetései közben, Rosaliet hallotta, ki így szól:

— Ugyan, madame, csillapodjék, ne eméssze magát. Nem lesz semmi baj.

Annais feküdni ment.

Mikor lefeküdt, Rosalie fölkereste Edouardot a szalonban.

— Uram — szólott, — kérem önt, menjen be madamehoz, a hideg töri, beteg.

Edouárd fölkel oly ember módjára, a ki rezignál és belépett a hálószobába.

Két óra mulva Annais és Edouard aludt.

Azonban az olvasó kitalálta-e, miért csinálta Edouard a maitresseének ezt a szcénát, a nélkül, hogy attól, a mit ő tett, erre indítva lett volna.

Edouard kereste az összetűzést Annaisal, mert Jules azt mondta, hogy ugyanazt tette meg már egyszer, amit a godflit, a kinek a nevére már nem emlékezett, a mit ma megtenne ő érte, és Edouardban is, mint az emberek legnagyobb részében, sőt mint minden emberben meg volt a retrospektív féltékenység, ez a rettenetes féltékenység, a mely mindenkor számon kéri a multat és nem ad kegyelmet; a féltékenység, a melyet annál nehezebb legyőzni, mert bizonyos abban, amit mond, és a mely nem tud kételkedni, mert a szemei előtt bevégzett tény van, s a mi még rosszabb, olyan, amit többen tudnak.

III.

A következő reggel olyan volt, mint minden reggel szokott lenni az ilyen fajta jelenetek után,

A nő lehangolt, a férfi bánkodik, mert lelke mélyében érzi, hogy nem volt igaza, mivel visszaélt azzal a felsőbbsséggel, melyet egy liaisonban a férfi a nő

fölött gyakorol; természetesen az olyan férfi, a ki már nem szeret.

Mindig van egy pillanat, midőn a férfi megemlékezték arról, hogy a szerelemnek minő bizonyítékát adta kedvese, és megemlékezték a boldog bizalmasság apró körülményeiről, sajnálja, hogy bánatot okozott neki. A nő, a ki előtt egy éj áll, hogy mindent helyrehozzon, ismeri és megragadja a megbízásnak ezt a mozzanatát, és az őt jellemző ravaszsággal fordítja azt hasznára; s a hajnal szerelmesen találja viszont azokat, a kiket ellenségképen hagyott el az éj.

Az egész világ megjárta már ezt az utat.

De ebben is van visszahatás, mint mindenben, azaz hogy a nőnek oly ügyesnek kell lennie, hogy ez új mézeshét eltartson huszonnégy óráig, s a férfi, a ki az előtte való nap megbánta, hogy nagyon rossz volt, ne bánja meg másnap azt, hogy nagyon jó is volt.

A szerelem, az bizony harc.

Másnap reggel tehát minden rendben volt.

Hajnal hasadtakor, a reggeli csóknál Edouard és Annais megigérték egymásnak: az egyik azt, hogy ezentúl gyakrabban lesz otthon, a másik azt, hogy kevésbé lesz követelő; mind a ketten: hogy mindig szeretni fogják egymást.

Szép idő volt.

Elég vidáman reggeliztek együtt.

Annais egyszer-másszor Edouardnak kezét kereste az asztal alatt; a fiatal ember mosolygott s odanyujtá neki ajkát.

Az evést csókkal szakították félbe, mint egy igazi kibékülési lakomán.

Egy órakor Annais öltözni kezdett.

— Ne menjünk sétálni? kérdé Edouardtól.

— Szívesen.

— Járunk egyet az erdőben.

— Helyes.

Annais szökdécselni kezdett, mint a gyermek.

A szobaleány, a ki mindezen jeleneteket látta, a czivakodást ép úgy, mint a kibékülést, nem állhatá meg, hogy ne mosolyogjon.

— Melyik ruhát vegyem föl? kérdé Annais.

— A rózsaszínt, és ugyanazon köpenyt.

— Szalmakalappal?

— Igen.

— Igazán szeretsz?

— Kell azt kérdezned?

— Még mindig csinósnak találsz egy kissé?

Edouard válasz helyett ismét megcsókoltá kedvesét.

— Az erdőbe megyünk?

— Igen.

— És onnan hová?

— Hová akarsz menni?

— Volna valamire kedvem.

— Mire?

— Szeretnék künn ebédelni, aztán este a színházba menni.

— Nos, jól van tehát. Künn fogunk ebédelni, aztán együtt megyünk a színházba.

Olyan jelenet után, a milyen a megelőző este volt, ezekből a kis engedményekből tudja meg a nő, hogy uralkodik kedvesén, és rendszeren ügyetlenül vissza is él vele.

Az asszonyok ugyanazok kedveseikre, mint a királyok népeikre nézve; kezdetben alázatosak, aztán zsarnokok. Oh, milyen közönséges hasonlatot csináltam most!

A séta és az ebéd megtörtént. Hanem hazugság lenne azt mondani, hogy Edouard mulatott. Azt érezte, a mit minden férfi érez, aki szakítani akar kedvesével, s a ki látja, hogy védelem nélkül újra kezei közé kerül,

miután elmulasztotta az alkalmat a szakításra. Hősünk tehát Annais minden nyájaskodása daczára is egy kissé komor volt, mikor belépett a Palais-Royal színházba, kész lett volna azonnal összeveszni kedvesével, ha csak legkisebb ürügyet adna rá.

Egy kis földszinti páholyt vettek.

Edouard előre bocsátá Annaist és a páholy mélyébe ült.

— Ülj előre, mellém; mondá neki Annais.

— Szükségtelen; jó helyem van itt.

— Semmit sem fogsz látni.

— Mit tesz az?

— Félsz, hogy velem látnak?

— Már ismét kezded gyanusításodat és csipkelődéseidet.

— Megint rossz kedved van?

— Nincs rossz kedvem, csakhogy szabad azt cselekednem, hogy nem ülök ki a páholy elejére. Különben sem érdekel az, a mit játszanak.

— Mért jöttél el hát akkor?

— Hogy elkísérjelek.

— Tudod jól, hogy nem mulatok, a mikor te unatkozol.

— Nem mondom, hogy unatkozom, csak azt mondom, hogy jobban szeretek a páholy háttérében maradni.

Annais vállát vontá; elővette a látcsövet s körütekintett a teremben.

Köszöntött valakit.

— Kinek bólintasz? kérdé Edouard.

— Julesnek.

— Hol van?

— A szemben levő páholyban, két nővel.

— Bizonyosan a tegnapi nőekkel!

— Miféle tegnapi nőekkel?

— Azokkal, a kik a czirkuszban voltak.

— Tehát tegnap a czirkuszban voltál?

— Igen.

— Azt nem mondtad meg nekem.

— Meg kellett volna mindenképen mondanom?

— Neked mindig van titkolni valód. Kik azok a nők?

— Nem ismerem őket.

— Nem ismered és mégis rájuk ismertél? hogy lehet az?

— Pedig világos; válaszolt Edouard türelmetlenül.

— Oh, csak ne mérgekedjél.

— Meg akarsz hallgatni?

— Beszélj!

— Tegnap elmentem a czirkuszba.

— Aztán?

— Találkoztam Jules barátommal, a ki kért, hogy vacsoráljak vele és azzal a két nővel, a kik ismerősei.

— És te nemet mondtál?

— Jól tudod, hogy igen, mert hiszen tizenegy órakor már haza mentem.

— Előbb is vacsorálhattál.

— De mikor mondom, hogy nem vacsoráltam. Mi okom lenne arra, hogy hazudjam?

— Egy idő óta gyakran szoktál hazudni.

— Hát nem lehetünk meg egy este sem anélkül, hogy ne zsörtölődjünk? szólta Edouard, türelmetlenül fonva össze karjait.

— Ah, milyen unalmas vagy!

— Ki megyek egy szivarra; azután majd tovább vitatkozunk.

— Egyedül hagysz?

— Félsz talán, hogy elvisznek? Visszajövök negyed óra mulva.

— Igazán csak azért még el?

Edouard válasz helyett kinyitotta az ajtót s kiment.

— Izetlen teremtés! mormogá, mikor kiment a folyosóra.

Annais belenyugodott és hallgatta az előadott darabot.

Edouard lement, szivarra gyujtott, és sokáig sétált keresztül-kasul a kertben.

Mikor elszitta szivarját, visszament.

Éppen felvonásköz volt.

Midőn föl akart menni páholyába, néhány ismerősének ügyvédjével találkozott, egy körülbelül harmincz éves, komoly férfival, abból a fajtából, mely idegen attól a világtól, a melyben Edouard él.

Ezek az emberek, ha olyan fiatal emberekkel találkoznak, a milyen Edouard, noha minden tekintetben felettük állanak, mégis rendszerint meg vannak hatva. Ezek így szoktak beszélni: Ah, ön bizonyosan tudni fogja ezt vagy azt, mert hiszen ön dandy.

Ezek az emberek, a kiket a tanulmány elzár a nagy világtól, istenekül tekintik azokat, a kik a henyék köreiben élnek, a kiket majd dandyknak, majd ficsuroknak, majd arslánnak szoktak nevezni. Ők, a kiknek nem jut más szerető, mint egy igénytelen varróleányka, vagy valamelyik ügyfelük neje; egy szentimentális és követelőző polgárasszony, csodálkozva nézik azokat, a kik tuczatontként váltogatják szeretőiket, abból a tündéri világból, a melyben a színésznők és a kitartott hölgyek laknak, mely az ő számukra zárva van.

Olyan ember volt ez különben, a minővel Edouard szeretett találkozni, hogy elkápráztathassa őt.

Edouard felhasználta a szerencsés alkalmat.

— Ej, mi az ördögöt tekintget abba a páholyba, kedves Paul barátom? kérdé hősünk az ügyvédet.

— Ah, ön az? szolt ez egy kissé elpirulva. Egy igen csinos nőt nézegetek, a kit ön bizonyosan fog ismerni, mert hisz ön dandy.

(Folytatása köv.)

Havasi virág.

Nem ápolgatott meleg ágyban
Hú kertész óvó, lány keze,
Kopár sziklákon vadon nőttem,
Hol sívít Észak zord szele.

A nap égető sugarának
Bátran kitárom kebelem,
Nem lankadok az első dértől,
Gyáván nem hajtom le fejem.

Nem tépnek le, hogy koszorúba
Vagy bokrétaiba kössenek
S egy álnok szív fölött megtörve
Adjam ki illat-lelkemet.

S hervadtan dobjanak a sárba,
Hol rám gázol a csöcselék.
Óh nem! e megaláztatástól
Mégóvott az irgalmas ég!

Büszkén élek a magasban, hol
Nem jár ember, ki eltípor.
Ha halmom kell, kitép a szélvész
S a végtelenbe elsodor.

Munyádi Margit.

A virágkiállítás elegiája.

(Saison-czikk.)

Elégiát írok . . .

Hogyan?! A virágkiállításról — elegiát?

A tavaszi virágkiállításról, melyben minden csupa szín, csupa illat, csupa vidám poézis? A művészi csoportokba illesztett cserepek közt mintha édes tavaszdalok rebbennének a levegőben s a kék ibolya kedvesünk mélységes szemére, a piros szegfű két kicsattanó arczára, a Marechal-Niel bársonyos kelyhe csók-mézet termő ajkára emlékeztet . . .

Ah, érzem, hogy banalításokba sülyedek. Poétikus erőtől duzzadó uj hasonlatokat keresek; belemarkolok kobzom hurjaiba, hogy *egy még el nem énekelt* tavaszdal zengjek el és imc hasonlataim semmivel sem különbek azoknál a bolygóknál, a minőkkel manap már bármelyik boltoslegény kedveskedik vásárnaponként kedvesének és projectált tavaszdalomban egy cseppel sem szárnyalok magasabban, mint akármelyik fűzfapoéta, a ki tizenkét nyekergő sort ragaszt össze az uj tavasz dicsőítésére.

De hát ki tehet róla ha a virágok melancholikus szomorúsággal integetnek felém, (olyik satyrikus gunynyal vigyorog!) és hiába keresek, nem látok a tarka színpompában ragyogó kelyhek körül egyetlenegy pillangót sem röpködni . . .

A ki nem szereti az embereket, az lehet sok csalódásában megeczetesedett pesszimista, de a ki a virágokat nem szereti, az egész bizonyosan — kannibál; mert nem akarom kétségbevonni: nagyon sok okunk lehet nem szeretni az embereket, de semmi okunk sincs arra, hogy ne szeressük a virágokat.

Czikkecském bevezető része után avval a legsajátabb, külön kis filozofiámmal sietek rehabilitálni magamat, melyre különben — nem tartom fenn a tulajdonjogot. Hígyjék el, szép olvasónőim, nem azért írok elégiát a tavaszi virágkiállításról, mivelhogy szívemből kiveszett volna az a gyöngéd-finom érzés, mely arra szükséges, hogy a virágokat — akár csak a nöket, — igazán szeretni tudjuk.

Ah, szeretem a tavaszt is, a virágokat is és éppen ez az oka, hogy ez a mi budapesti virágkiállításunk mély szomorúsággal tölti el szívemet.

Persze kissé paradox mondás; legalább ugy cseng fülecskédben, nemde, szép olvasónő? De ha végigzengtem neked ezt a kis siránkozást, melynek bánatát minden budapesti virágkedvelő női és férfiszív bizonyosan osztja velem, azt fogod mondani magad is, hogy

— Igaza van ennek a szegény budapestinek, a ki elegiát zeng nekem a tavaszi virágkiállításról; megértem bánatát . . .

A jóságos budapesti kertészek és virágkereskedők minden esztendő tavasz-évi virágkiállítást rendeznek nekünk, budapestieknek a kiállítási iparszarnokban; poétikus érzülettel annak a hónapnak közeledtével teszik ezt, melyről Heine olyan bájosan mondja:

»Im wunderschönen Monat Mai,
Wenn alle Blumen spriessen . . .«

S akár csak Shakspeare: »III-ik Richard«-jában, a hogy *megindul a birnami erdő»,* ép ugy megindulnak Magyarország virágtermő kertjeiből a narciszok, a violák, a czentifoliák, a tulipánok, ficusok és a rózsák eljönnek a városligeti iparszarnokba, hogy művészi garmadákba róva, édes csalódásba ringassanak bennünket.

Igenis, édes csalódásba! Abba az édes csalódásba, hogy kint vagyunk messze-messze az emelekbe rakott téglafalaktól, a füstöt okadó kéményektől, a túlközlő lóvasuti kocsisoktól és a hamisított élelmi szerek piacától és ott járunk a szabadon mosolygó ég alatt, virágtermő réteken, a hol vadvirágok teremnek, pillangók röpködnek az arany napfényben . . . Ott, a hol a tavasz *otthon* van!

Mert mi nagyvárosiak *csak illusiókat* kapunk a tavaszról.

Ha május elején egy árkus szüziessen fehér velinpapírt terítünk ki ablakunk külső párkányzatára, egy pár óra múlva finom vékony szénréteg borítja be végétől-végig s feketén szedjük be, oly feketén, hogy szinte papiros-gyáros-gallérokat és chemisette-eket lehetne belőle szabni férjeik halálát gyászoló özvegy menyecskék számára. (És zárjel közt megjegyezve, ez pompás ötlet is volna: mire a gyász-papiros-chemisette elszakadna, bánatuk is elmúlik!)

Ez a mi »virágillattól terhes« májusi levegőnk, melyről a mi szerkesztőüldöző, budapesti rimkovácsaink tavaszi rimciket kalapálják össze.

S a virágaink?! — — —

Oh, vannak virágaink is! Nem azok a csinált virágok, melyeket a nők kalapjaikon hordanak: hiszen hogy ha ezeket érteném, egy vasárnap délután több virágot látnánk az Andrásy-uton, mint a mennyit a »virágok hazája« Dél-Olaszország terem.

Igazi virágaink vannak. Mi »boldog pestiek« egy-két héttel hamarabb látjuk az ibolyát, a tavasznak ezt az első kékrubás kis tündérét, tán még azoknál a gyöngéd szerelmes pároknál is, melyek a tavasz első lehelletére, karonfogva sétálnak ki a mezőre ibolyázni. Márczius elejével már valóságos ibolya-áradat van Budapesten is, a látogatottabb utcák sarkain tíz kéz is nyúl feléd egy-egy csokrocskával és a festők által ezerszer lefestett, a poéták által ezerszer megénekelt kis virágidyll tárucléd:

— »Tessék ibolyát venni!«

Csak hogy az ibolyaárus lányok csak a festők vásznain és a poéták verseiben fiatalok és bájosak. Budapest utcasarkain összetöprődött vén anyókák kínálják a nedves ronggyal letakart porcellán-tányért, melyen csenevész »aruczikkeik« mint elátkozott kis tavaszi virágmanók szomorkodnak.

S ha már tüzész is egy ibolyacsokrocskát kabátod gomblyukába, nem kísér utadon a virágárus leányka puha kis kacsójának emléke, a ki egy bájos mosolylyal tüzte azt oda...

Hát még az a virágpompa, melyet Budapest télen fejt ki a — virágkereskedések kirakataiban! Valóságos tündéri varázslat az! Februárius elején, mikor vastag jégesapok nyúlnak le az ereszről, a budapesti virágkereskedéscsk kirakataiban rózsákat látsz virulni, melyeken harmatecseppek ragyognak, akár csak most csókoltá volna egy szerelmes nyárcj...

Ah, de ezek a rózsák nem zöldelő szárazon, szellők által ringáztatva himbálóznak, hanem mint szenvedő virág-Tantalusok, vékony sodronyszálacskáik által vannak odalánczolva a kicsipkézett papirostölcsérhez és az a rendeltetésük, hogy egy bálcj hevében elszáradjanak.

Ne csodálkozzál tehát, szép olvasónő, ha nekünk, szegény virágkedvelő budapestieknek egy virágkiállítás láttára kedvünk jön elégiákat zengeni. Nekünk idehozzák bemutatni a tavaszt egy üveggel fedett nagy csarnokba — de ez csak szánalmas másolata annak, a mit te látsz ott a vidéken; te, a ki bizonyosan már a felerészben eldobtad kezedből ezt a czikkecskét és feltevé széles szalmakalapodat, mely megóvjá a szeplőcsalagató tavaszi naptól arczod finom bőrét és kiszaladsz a mezőre, a hol millió vadvirág fogad köszöntő illatával, a hol pillangókkal cizázhatsz s a hol az édes, drága, feledhetetlen, igazi tavasz mosolyogja tele boldogsággal szivedet...

... Ez a tavaszi virágkiállítás elégiája!

Nemo.

Örök szerelem nincs, de minden igaz szerelmi magát öröknek tartja.

Révész Ernő.

A rendes ürügy, melynek örve alatt embertársainkat tönkre tenni iparkodunk, az, hogy javukat akarjuk.

Vauvenargues.

Haragja van a galambnak is, csak nincs hozzá karma.

— Az új színház. Elcinte a tervezői elnevezték *negyediknek*, a héten Keglevich gróf, a budai várszínházat is hozzáadván, elbérálta *ötödiknek*, a telekcladó bizottság pedig, hogy a főváros nagylelkűségét fitogtassa, abban állapodott meg, hogy a 6000, mondd hatezer forinttal szubvencionált városligeti Arenát sem szabad kifelejteni a sorból. Így lett aztán az új színház *hatodik* — még mielőtt felépült volna.

Ha a főváros ily gyorsan halad, hogy csaknem napról-napra szaporodnak a színházai (legalább papiroson), akkor utoljára még igaza lesz a városi bizottságnak, mikor azt mondja, hogy Bécseszel egy niveaura emelkedtünk, mert Bécsnek sincs több színháza, mint hat. Quod erat demonstrandum.

Ebben a villanyvasutas korszakban annyira belegabajodtak némely városatyák az aritmetikába, hogy még ezt a színházkérdést is olyanakk tűntetik fel, mintha nem volna egyéb egy egyszerű számtani problémánál, melynek eredménye, minden józan számítás szerint, nem lehet más, mint »a főváros telkeit cladó bizottság« gazdag kasszájának — a deficiztje.

Mert nálunk a fölött, hogy legyen-e új színház, vagy sem? árt-e majd a nemzeti színháznak, ha a Francillon, Toupinel és Georgette alakjai végkép leszorulnak deszkáiról, minthogy eddig is csak nagy nehezen fértek össze az ideális Juliával, a vad Elektrával és a hős Széchy Máriával — a telekcladó bizottság és pénzügyi bizottság határoz.

Sokan azt mondják, ez a nemzeti színház részére veszedelem volna, mert a publikum annyira megszerette már a pajzán vigjátékok bohóskodásait, hogy alig tudná azt többé nélkülözni az ország legelső színpadján. És mert a közönség annyira szereti a vigjátékot, épen ezért ellenezni kell nyakra-főre a vigszínház felépítését, mely esetleg elszókatná az amugy is könnyelműségre hajló magyar fajt egészen — a komolyságról.

A telekcladó bizottság tehát azt határozta, hogy ő megmarad eredeti hivatásánál és eszébe se jut, hogy egy színház céljára telket — ajándékozzon. Elég telket adott már a főváros mindenféle egyleteknek, kórházaknak, népkonyháknak, óvodáknak, ujságiróknak, szobrászoknak, festőknek és mindenkinek, aki csak ez iránt hozzá fordult, a nélkül, hogy valaha még írónak, szobrásznak vagy festőnek eszébe jutott volna, hogy ő is megajándékozza a fővárost valami ingyen szoborral, vagy festményvel, a mit tőlük mindig drága áron kell megvásárolni.

Azért a fővárosnak »nem lehet hivatása«, hogy olyanra áldozzon, a mire »nincs okvetlenül szüksége«, mint teszem a vízvezetékre, csatornákra, utcaseprésre, kövezésre stb.

És a telekcladó bizottságnak tökéletesen igaza is van — a maga álláspontjáról. De a gazdasági bizottságnak, annak elnöke, a ki nem más, mint Márkus Emilia bátyja, megmagyarázhatta volna, hogy a fejlődő és haladó magyar nemzet háztartásában nem csak a pénzügyi, hanem — a *kulturális és művészeti deficiztet* is el kell oszlatni, ha azt akarjuk, hogy az egyensúly köztünk és a többi művelt országok közt helyreálljon.

* * *

Steiger Gyula. Ez a név már hosszabb idő óta nem szerepelt a fővárosi bizottságok üléséről szóló tudósításokban. Mikor a tüzoltó laktanyáról, villamos vasutról, meg a hasonló fővárosi ügyekről volt szó, nem lehetett róla hallani. Mintha visszavonult volna a közügyektől a legutóbbi választások óta. Akkor azzal agitáltak ellene, hogy gögös és rideg pénzember, a kinek nincs érzéke, csak a közigazdasági szükségletek iránt. Azóta nem is igen emlegették. Most azonban, mikor a fővárosnál egy nagy jelentőségű kulturális ügy tárgyalásáról volt szó, ismét hallatta a szavát s hazafias szellemű, szép beszédben kelt védelmére a kultura ügyének. S ekkor eszébe jutott az embereknek, hogy a rideg pénzember soha sem mulasztotta el actióba lépni, a hányszor csak kulturális kérdésekről volt szó. Mert hisz ebben a hamar felejtő korban is emlékeznek még egynehányan, mit tett Steiger Gyula

a népszínház érdekében s mily hamar elkészült egy-egy szép beszéddel, minden oly esetben, mikor nemzeti művelődésünk érdekei forogtak a kockán. Hanem hát, a szó elhangzik, Steiger Gyula egy darabig, mikor újabb laktanyákról és vasutakról lesz szó, ismét hallgatni fog s ha véletlenül megint fel fog lépni képviselő-jelöltnek, bizonyára azzal fognak agítani ellene, hogy gögös, rideg pénzember. a kinek nincs érzéke csak a közgazdasági szükségletek iránt. De ezzel ugyan kár volna törödni, mért ha megbukik másodszer és harmadszor is, mikor képviselőt fogunk választani: ha majd arra a fehér hollóra lesz szükség, a ki exponálja magát a khimerák érdekében, rideg makacssággal fog újra meg újra akcióba lépni. S időközben senki se fogja szóba hozni a nevét, mert úgy tetszik mindnyájunk előtt, mintha régen visszavonult volna a közügyektől.

* * *

Ω A jó öreg Ellinger is elköltözött ez árnyékvilágból egy jobb hazába. Elszerződött tenoristának a mennyei karhoz, melynek ép úgy oszlopa lesz, mint a hogy földön jártában oszlopa és díszé volt az operának csaknem egy félszázadig. — Mint a mesebeli táltos a gazdájához, olyan hűséges volt és maradt hozzá az ő fenomenalis hangja késő vénségeig. Ez a hang soha sem makranczoskodott, soha sem trémázott, sohasem voltak szeszélyei. Mindig csak azt kérdezte: »Hova menjünk, édes gazdám?« és a muzsikális lejtő legmagasabb fokára felhágva, csak úgy rugta a csillagokat. Hanem hát egyszer, mint mindennek a véges világon, ennek a hangnak is ütött a maga utolsó órája: nem vékonyodott el lassu sorvadásban, nem töredezett le morzsákné, mint valami rom, hanem befagyott egy éjszaka hirtelen, váratlanul, mint a tó, melynek kiapadtak meleg forrásai. Egy reggel csak arra ébredt az öreg Ellinger, hogy — volt — nincs! — a hangja odalett. És ezt nem bírta túlélni az öreg és elment maga is a hangja után, az örök semmibe. A zene-művészet története pedig fel fogja jegyezni az ő nevét és dicsőségét a késő utódok számára és ha valamikor az idők messzeségében akad újra énekes, olyan szimpatikus, olyan vas-kitartású és megtörhetlen erejű: a zenetudósok majd rámutatnak és azt mondják, ez olyan, mint valamikor hajdan az »őreg Ellinger« volt.

Krónika II.

(A pengő ércz és a zengő czimbalom.)

— April 30.

Tíz óra elmúlt. A kukoricza-ágensek, a kik a szomszéd asztalnál csöndben, illendőség-tudóan bontogatták a Pommeryt, eltávoztak boldogabb vidékre; magadra hagytak unalmaddal és békétlenségeddel. A krondorfival szelidített két decziből már csak néhány csepp van előtted; nagy nehezen tehát eleget tettél a kötelességnek, melylyel egészségédnek tartozol. És még morózusabb vagy, mint vacsora előtt. Ugy találod, hogy a lazac meg volt égve s hogy Adolf, a figyelmes étel-hordó, a ki mindennapos histriód, stereotyp tréfálódzásával ma még izetlenebb, mint rendszeren. Elfelejtetted, hogy délután épp úgy untad Herbert Spencert, mint most Adolfot; és erősködsz, hogy a nagy teremből behallatszó zene túrheteren. Haragszol magadra, hogy ettél; s irigykedel a szükölködőkre, a kik mindenre vágyódnak. Adolf vigasztalhatatlan, hogy nem sikerül kedvedben járnia; s magában mélységesen megvet, úgy ahogy csak psychológ-pinczérek képesek megvetni valakit, ős erejű, alapos lenézésre ügyelve hitvány porhüvelyedre, a minő lenézésre te képtelen vagy, mert ehhez is hiányzik belőled a kellő energia.

Egyetlen vágy él benned: kimosatni a gyomrod. S mivel ezt a vágyakozásodat a következő öt perczen lehetetlen kielégítened, nem tudod, hogy mitevő légy,

s mivel üsd agyon éjjélig az időt. Konstatáld magadban a szellemi csődöt, s ebben a szálonmra méltó hangulatban végkép ellágyulva, megtörve, tönkre silányulva, erre a kétségbe esett elhatározásra vetemedel:

— Elmegek valamelyik orfeumba.

*

Utközben, mialatt hátra dőlve a kocszi párnájára, átadtad magadat az emésztés első kellemes érzeteinek, s vigasztalódva szívtad egy brobdignac-i méretű Havanna édes aromáját: fölgerjedt benned a hála érzete s megkönnyebbülten áldottad magadban a derék indiánust, a ki elsőnek szagolt bele az égő dohánylevélnek kábitó füstjébe. És áldottad a demokrata *maître de plaisir*-t, a ki fölfedezte a szórakozásnak ezt az új fajtáját, melyet szivarfüst mellett lehet élvezned. De amint beléptél abba a telefüstölt gőzfürdőbe, melyet közönségesen orfeumnak szokás nevezni, megátkozod Tabago fűvét, s az ember-séges anyakirálynét is, a ki Európába behozatta, s a kiről hajdan *herbe de la reine mère*-nek nevezék vala. A gőz és a füst titánjainak alvilági küzdelmét látod magad előtt; a mely küzdelemben akár Enceladus, akár Óssa győzedelmeskedik, egyképpen keserves az a te félig sült tetemednek.

Bereesztenek egy páholynak csúfolt ketreczbe, a minőben Serák ur a birkákat tartja, leültetnek egy székre, mely az inquiziczió idejéből maradhatott meg, elibéd teszik a fekete lőrét, mely Cubát rágalmazza, a szomszédod a hátadnak támasztja a hátát, hogy támlányod is legyen: szóval megvan minden, a mi nélkül a multság nem volna teljes.

Ha úgy találod, hogy ez: pokol az orfeumban, ime, amott a kortinán: Orpheus a pokolban. Mert szünet van, a kortina leeresztve; megszemlélheted a népies Elysium képzőművészeti ékességeit is. A kompromittált lantos persze azokra a lerchenfeldi danákra czéloz, melyeket mindjárt meg fogsz hallani; de van a kortinán egy másik mythologiai alak is. Egy tagbaszakadt hölgy, a kiről, minthogy az egyik lába csipőig puczer, kitalálhatod, hogy Venust ábrázolja. A hatodik kerületi Venus előtt mezitelen Ámorka áll, a kinek a feje Csiky Gergelyre emlékeztet; szóval helyes kis Ámor, bár az alsó lábszárai olyan rövidek, mintha Ibsentől kérte volna kölcsön. Ezek a theatrális vonatkozások Thaliát teljesen fölöslegessé teszik a kortinán.

A mennyire a füst és szomszédaid engedik: szemlét tartasz a nézőtéren is. A karzaton jelmez és jelmez-szerű toilette-be öltözött művésznők, meg a hétköznapi imádóik; lenn, körülötted, a jó, a derék, a «közönséges közönség», melyet egészséges érzéke oly előnyösen különböztet meg a szenzációs napok finnyás, szeszélyes és követelőző publikumától. Csak elvétve látod köztük a lóversenyekről és a Folies-kluból ismerős alakokat; a mulató Budapest ma nincs itt. A gőzfavágók és henger-malmok ifju örökösei, a kiknek a café chantant az örömeik mindennapos tanyája, a «művész-kávéház»-ak deli katonatisztjei, meg a sport-tudós arany ifjuság, a secundo-gentry, csak egy-két kitiünőség által vannak képviselve. A közönség zöme azokból a lassan magyarosodó, különben derék polgártársainkból áll, a kiknek az orfeumok az egyetlen, de annál sűrűbben megkövetelt lelki táplálékot szolgáltatják. Mindannyian jeles, polgári erényekben bővelkedő emberek, a kiket öröm látni. Néhányan sonkáznak közülök; de a legtöbbjük melázik, meg van hatva és élvez.

Hanem megszólal a zene. Tudniillik egy tuberkulotikus zongora, egy fáradt, rezignált hegedű, s egy szemérmetlen triangle. A multság újra kezdődik.

Az Ibsen-lábu Ámor felkunkorodik a magasba, s a színen megjelenik egy egészséges hölgy, a ki bemutatja

magát mint Malaga kisasszony, s elbeszéli, hogy ő utána bolondulnak a férfiak, de ő igen fene gyerek s ügyet se vet rájuk. Malaga kisasszony a tapsok ritmikus zenéje mellett kecsesen rezegteti legkonkrétebb természetű bájáit, s elmésen kopizálja a Frimm-féle intézet gigerlijeinek mondhatatlan mozdulatait. Aztán egy «komikus» kerül elő, a ki a legujabb bécsi couplet-t adja elő, közkívánatra; az elejét inkább táncolja, mint éneke, de viszont a refrain annyi lélekkel harsogtatja, mintha a Marseillaisét fujná. Majd jockey-ruhába öltözött hölgyecskék ölelkeznek a petite femme-jaikkal; hatalmas alapu jockeyk, a kik ha engagement-t találnának, tehetséges három évesek sorra letörnének. Végre megkerül az a bizonyos művész is, a ki egy pár páróka, szemüveg és kabát segítségével élő és holt nagyságokat csufol meg, s mimikusnak nevezi magát. A rögtönzött fejek ugyan mindenkire hasonlítanak, csak a megcsufoltakhoz nem, de a jó közönség, mely örömet művelődik, el van ragadtatva. S mind-éhhhez a szégyenbe belé törődött zenekar egykedvűen zuga az Ordináré apothozisát, s szemérmetlenül csilingeli a Venus Vulgivaga királynő-himnuszát. Káprázó szemeid előtt mint phantome tűnik fel egy monstruózus Repedt Fazék, a helyiség művészi emblémája.

De csitt, a tapsvihar lecsillapul. Great attraction!!! Most jó Alice.

*

Alice nem ebből a világból való, Alice csak a nevét hozza ide. Egy szegényesen cifra czimbalmot fog megzengetetni, pengő érczért, ötven ezüst pénzért. A czimbalom csak ürügy; a fő-dolog az, hogy megmutassa magát. Élvezetünk, dekadens, dilettans, vagy polgári gyönyörünk abból fog állani, ha meggyőződünk róla, hogy csakugyan eljutott ide, mert meg akar élni.

Alice megjelenik. Az impressario, cigány delicatesszel, maga vezeti ki. Ugy lép elének, mint néhány év előtt, mikor udvarias rendező vezette fel a redoute lépcsőin, a legnagyobb női diszben, bálra öltözve. A kevélység egy nemes maradványával megkülönböztette magát a helyiség tündéreitől, hódolva a gondtalan ősök emlékének, a kik elfelejtettek gondoskodni róla, hogy ő ide ne kerüljön.

Leül és játszani kezd. Déli stylusu, érett, kicsattanó szépsége némán vádolja a Szegénységet, ezt a gonosz acont, a ki koronkint megboszantja a Természetet. Játszik és fel nem nézne a világra a hangszeréről. Megteszi, a mire vállalkozott, a mint megtette a család Ahnfrau-ja, a ki se egy hanggal, se egy tekintettel nem árulta el, mit érzett, mikor sorra hozták a férje és fiai halál-hirét, és csak készítette a tépést tovább... A festék sehogy se tud alkalmazkodni a vonásaihoz. És arczán «szégyenkezve ül a szégyen.»

Csak egy dalt játszik, egyetlen egyet. Mikor az impressario claque-ja rákényszeríti az ismétlésre, ugyanazt kezdi újra. Friss, szilaj, nagyon régi nóta ez; lármás és kötekedő; de most úgy hangzik, erről a czimbalomról, mintha temetésre szólna. S harmadszor is csak e régi, kicsapongó nótát játsza; talán nem is tud egyebet. És arra gondolsz, hogy ez a régi, régi dal talán egy vidám gárda-tiszt kedvencz nótája volt, a kin sokszor megakadt a bécsi dümák szeme, s a kinek soha se jutott eszébe megszámolni a kidobált márvány tallérokat.

S mialatt szégyenkezve szól az árva hangszer, neked a rossz gyomru embernek, regény-káputok és szindarab-szcénák jutnak az eszedbe. Eszedbe jut a rózsaszín arcú Rózsi, a ki meleg, kényelmes otthonban Eszter és Ruth történeteit olvassa a családi, kapcsos bibliából. Eszedbe jut Florine, a ki első báljára készül, s nem

tudja, hogy a ház recseg-ropog a feje fölött. Majd az *Au bonheur des dames* szegény bárókisasszonya, a ki elveszti fejét a selymek és csipkék tündérvilágában. Eszedbe jut Nora, a hóbortos kis Nora, a ki szivecskéje nagy fölgerjedésében nem tudja, mit cselekszik, s azt képzeli, hogy ha a törvény ellene van, akkor a törvény rosszul van alkotva. S eszedbe jut a szegény kis Babvirág, a ki azt hiszi, hogy most már úgyis mindegy; ha már meg kell élni, ám kiáll az olajfák hegyének stációira és csókukat dobál a felséges tömegnek....

A czimbalom hirtelen elhallgat. A művésznő arczán megjelenik a betanult, kényszeredett mosoly, és aztán kifut a szennyes szuffiták közül, a megriasztott szarvas-ünő ijedt lépteivel. Odakünn a mór megteszi kötelességét, a claque tapsol, és bis-t nyerit, üvölt. De a jó publikum, a «közönséges közönség», a ki úr a háznál, nincs megelégedve. És kitor a pisszegés zaja, először csak félénken, majd felbátorodva, végül fortissimo.

Eleinte nem érted, honnan ez a ressensus. A művészi productio, melynek tanuja voltál, nem volt éppen hasonlíthatatlan, de végre is ez a közönség nincs a kivételekhez szokva. Mindegy; a zengő czimbalomnak nem sikerült a hallgatók művészi igényeit kielégíteni; a pengő érczért itt zengőbb szót kívánnak. Mégis, ez az elégedetlenség kissé tulságosnak tetszik. Végre is, Alice megtette azt, a mit tőle vártak. Eljött és megmutatta magát. Mi kell egyéb? Körülnézel, és észre veszed, hogy a mulatásnak épp az a koronája, hogy a művészi elégedetlenségnek jogában van ekképen nyilvánulnia; ilyen szabadon, ilyen lóhátról, és ilyen kegyetlenül. Ez a plebejus visszatörése.

Ah, a gárdatisztnak nem volt igaza! Az uraság csak addig tartott, a meddig a máriás tallér. És nem volt igaza Alicenek sem, ha azt hitte, hogy mikor minden elveszett, egy megmaradt: a név. Ez a pengő érczre felváltott név ma már csak arra jó, hogy a plebejus-góg hozzá törülhesse a kifizetett csizmát. Jaj annak a lehatyalt névnek, viselje akárki!

És a czimbalmozó leány meglakol érte, hogy elhozta a nevét a nép örömeire. A plebejusnak elégtételre szolgál, hogy az a név eljutott ide, de teljesnek akarja a gyönyörűségét, s meg akarja mutatni, hogy az a név neki nem imponál, ha a művészetnek nem sikerült úri tetszését meghódítania. A plebejusnak nem tetszik az a bál ruha, s a föl nem adott distinkció. Végre valahára tehát módjában van kifejeznie a százados gyűlölséget. Büntetlenül senki se jár a pálmák alatt, s jaj annak, a ki a népnek eszébe juttatja a soha sem látott pálmákat. Ez a plebejus visszatörése. A czimbalmozó leány meglakol azokért az ősökért, a kik keresztül lovagoltak a szegények vetésén.

*

A nagyapád kő-vágó volt, s az országúton, forró nap alatt tördelte kalapácsával a kemény sziklát, hogy megkeresse nyomorult zabkenyerét. Az ük-apád, ha nagyurat látott, ijedten kapta le báránybőr-süvegét, és sokáig nézte az elvágtató kocsni nyomában támadt porfelleget. Hanem azért megutáld magadban a plebejust, s azt mondod a jelenet láttára: «Szegény leány!»

Csongor.

Fiúk! Vannak-e hivatások a nők közt? ez nagyon fontos; a nők leghatalmasabb zászlóvivői az eszméknek, mert *öntudatlanul* magukban hordják azokat.

Ibsen.

IRODALOM.

SZÍNHÁZ.

Justh Zsigmond, lapunk főmunkatársa, ki egészsége helyreállítására még októberben Afrika felé vette útját, a napokban közel hét havi távollét után, családja és barátainak örömeire teljesen felüdülve hazaérkezett. Bejárta Sziciliát, Tunis, Algir és Marokkót és huzamosabban tartózkodott Biskrában és Spanyolországban, szorgalmasan jegyezgetve és gyűjtve az impressiókat az »Utazás filozófiája« című megírandó nagyobb munkájához, melyből néhány érdekes töredéket mi is közöltünk.

A műpártolók köre egy művészi kiállítású évkönyv kiadását tervezi, melyet tagilletmény gyanánt újévre fog szétküldeni tagjainak. Az évkönyv szerkesztésében gróf *Csáky Albinné* mellett a kör négy szakosztályából részt vesznek Justh Zsigmond, Várady Antal, gróf Batthyányi Géza, Fesztai Árpád és Hubay Jenő. A díszmű nyolcz ívre van tervezve és számos eredeti rézkarcz fogja díszesíteni. Jobbadán a fiatalabb írói generációt fogják felkérni a közreműködésre, nevezetesen a novellisták közül: Mikszáth Kálmánt, Szaládyt, Gozsdut, Petelcét és Bródy Sándort; a poéták közül: Dóczy Lajos, Endrődi Sándor, Kiss József, Bartók, Inczedy, gróf Zichy Géza és Palágyi Lajost. Esszéistáink közül egy irodalmi tanulmány megírására lapunk belmunkatársát: Ambrus Zoltánt fogják felszólítani. A díszmű kiállítási költségeire a körnek hatezer forint áll rendelkezésére.

Reynolds, fiatal amerikai író és politikus, pár napot töltött Budapesten, visszatérve keleti utjából. Reynoldsot főleg kulturánk fejlődése és egyetemi viszonyaink érdekelték. Így áttanulmányozta a budapesti egyetemünk tanárai és az ifjusága közötti viszonyt s összehasonlította azt az angol, német és amerikai egyetemek benső életével. Reynolds ezenkívül közéletünk kiválóbb alakjait és művészeinket kereste fel, ellátogatott gr. Zichy Jenőhöz, Jókai Mórhoz; Zala, Fesztai és Stróbl műtermeit tekintette meg, gróf Forgáchné és Wohl Janka egy-egy estélyén vett részt, jelen volt a parlament egy gyűlésén és a kormányelnök palotájában tartott hangversenyen. Feltűnt neki szocietásunk szabadságos fesztelensége, a mely őt az amerikai szociális viszonyokra emlékeztette. Innen Debreczenbe utazott, hol a jogakadémiát tekint meg.

A Kisfaludy-társaság szerdán délután tartott felolvasó ülésén, az elnöki előterjesztések után, *Degré* Alajos olvasta föl a »Csokor a zárdából« című víg beszélyét. Utána *Beöthy* Zsolt következett, aki a legeslegifjabb *Szász* Károlytól mutatott be versikét. A felolvasásokat *Váradi* Antal zárta be, elevecséggel adva elő *Tutsek* Anna rajzát, a melynek a címe: »Egy kis csalódás«. A zárt ülésen kimondták, hogy *Négyesi* László jutalmat nyert művének »A mértékes magyar verselés«-nek kiadását elősegítik. Jelentették továbbá, hogy *Lévay* József lefordította Burns költeményeit s hogy e fordítást a társulat megbírálja. Elhatározták még a zárt ülésen, hogy Kisfaludy Károly sirja épségben hagyása érdekében a fővárosnál lépéseket tesznek.

Major I. Gyula fiatal tehetséges zeneszerzőtől *Allegretto scherzando* című hangversenydarab zongora kivonata jelent meg a pesti könnyvnyomda részvény-társaság kiadásában. E mű a budapesti és utóbb a berlini philharmonikus egyetben került előadásra és zajos sikert aratott. A derék fiatal zeneszerző egyes művei külföldön is keresettek. Néhány művét Svédországban is kiadták. Jelen kompozíciója is igen hálás zongoradarab. Ára 1 frt 50 kr.

A boldogság útján cím alá foglalta össze újabb költeményeit *Földvár* István, a ki elszakadt ugyan az irodalmi középponttól s a professzionátus írásától, de megtartotta állandó összeköttetéseit a műszá-
val. Ebből a gyöngéd viszonyból származtak költeményei, melyek szerény igényűek, nem okoznak nagyobb emóciókat, de természetesek, hangulatosak, jól csengők, sőt helylyel-közzel bájosak is. Egy gyöngéd, szerető szív enyhe hullámvázai, melyek szelíd zsongással ringatnak el. Kár lett volna az asztalfőökben maradniok. Szépek s poétai lélekre vallók a kötetben itt-ott elszórt fordítások. A könyv a Révai-testvérek díszes kiadása.

Az operaházban e hó folyama alatt az idén is lesznek drámai előadások. A nemzeti színház művészei, az eddig történt megállapodások szerint, a következő darabokat adják elő: »Oedipus király«, »Oedipus Kolonosben« és »Antigone«. A három mind Sophokles darab. Ezeken kívül színre kerül még a »Krakói barátok« *Rákosi* Jenőtől és *Szigligeti* népsziműve a »Czigány«.

Bianchi Bianka k. a., az operaház ez időszerű csillaga, szerdán lépett föl a színidényben utoljára, »Lammermoori Lucia«-ban ragyogtatta bájos szép hangját és játék-művészetét. A közönség igen melegen bucsuzott a kedvelt művésznőtől s a harmadik felvonás végével nyolczszor tapsolta a lámpák elé.

Erzsébet román királyné drámája, a »Mañoli mester« most kerül színre a bécsi udvari opera matinee-ján. A burgszínház diszitő mestere többször tett látogatást a román királynénál, hogy a kiállításra vonatkozó ügyeket megbeszélje. Az új darab negyedik felvonásában a díszlet természetihven mutatja be az argesi zárda környékét. Az előadásra külön vonat szállítja Bukarestből az osztrák fővárosba a román udvari notabilitásokat és az arisztokrácia tagjait. Ő felsége és uralkodóházunknak Bécsben időző összes tagjai is jelen lesznek az érdekes premieren. A királyné nem fogja megnézni darabja első előadását.

Főuri hangverseny ment végbe hétfőn este a kormányelnök budavári palotájában, a melynek nagy, márványfalas terme ezuttal nyit meg előszörily jótékonycélu ünnepszámára. A hangversenyen, a mely félnyolcz óraker kezdődött, elsőnek *Szapáry* Ilma grófkisasszony, a kormányelnök bájos leánya szerepelt, előadván *Bürger* Zsigmonddal és *Grünfeld* Vilmossal Schubert es-dur zongora-hármasát. Utána *Pallavicini* Ede örgrófné énekelt öt dalt, köztük gróf Zichy Géza »Isten hozzád«-ját. A következő számokat *Zichy* Margit és Ilma grófkisasszonyok töltötték be, zongorán játszva külön és együttesen. Az utolsó pontot *Takács* Mihály operaénekes adta elő, énekelvén Beethoven dalciklusából néhány számot. Ő előtte *Hunyady* József hegedűn játszott, kísértetve *Szapáry* Ilma grófkisasszony által. A hangversenyen — a melyen igen intelligens közönség jelent meg — gróf *Szapáry* Pál mint czimbalomjátész szerepelt.

„**A tékozló fiu**“ Bécsben is oly nagy sikerrel került színre, mint Budapesten. A wieden színház rukkolt elő vele, a melynek most *Pálmay* Ilka az egyik primadonnája. Az ifju Pierrot szerepét, a melylyel itt Hegyi Aranka tett igen nagy hatást, ő játszotta és pedig — mint a bécsi lapok írják — igen ügyesen és bájosan, messze tulszárnyalva a többi szereplőket.

MŰVÉSZET.

Az Arany-szobor egyik alakja. *Strobl* Alajos a napokban fejezte be gróf Széchenyi Béla leánya, *Alice* grófkisasszony mellszobrának mintázását. Ezt márványból fogja kifaragni. Az ülések alatt feltűnt neki a szép arcban az igazi, hamisítatlan magyar típus minden vonása, művészi felhasználásra finomult. Felkérte tehát a grófkisasszonyt, hogy az Arany-emlék talapzatán elhelyezendő Piroskát róla mintázhassa. A kedves grófkisasszony és a gyöngéd apa becégyeztek ebbe s így a legmagyarabb költő emlékszobrán meg lesz örökítve a legnagyobb magyar bájos unokája.

A párisi Salon ma nyit meg nagy érdeklődés mellett. A kiállításon a többi közt 13 osztrák festő s 3 szobrász és 10 magyar festő is részt vesz. A megnyitás után érdekes jelenetnek voltak szemtanúi a kiállításon jelenlévők. Dubois festő ugyanis azt hívén, hogy rosszul állított fel egy szobrot, a közönség szemelättára szétrombolta.

